

ERCIYES

KAYSERİ HALKEVİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kayserinin Sevinç Günü	Erciyes
İnönü'nün geldiği gün (şiir)	Hâdi SARPALÇIN
(19 Mayıs 1919)	Reşat OĞUZ
Her gönülde bir arslan yatar	Raşit BENER
Gelişigüzel düşünceler	Cemil Sena ONGUN
Gurbet Şarkıları	T. HİÇ
Seçim destanı	Ferdi FAHİR
Kayseride çıkmış olan gazeteler	Ali Rıza ÖNDER
Gönül şehri	Şerife SOYKAN
Kayseri bağcılığı ve bağları	Ferdi FAHİR
İlk saatler (şiir)	Servet DINDORUK
Sıtma Hastalığı	Dr. Tevfik H. SUNAÇ
Kayseri ağız kelimeler	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
Halk'a hukuk bilgisi	Enver KIRKER
Hızır kelâmlar hakkında	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
Halk şairi Osmancioğlu	Ali Rıza ÖNDER
Nasıl şenlenmesin gönüller (şiir) ..	İ. Zeki BURDURLU
Başak	Hikmet DİZDAROĞLU
Kızılhan	Fikret SEZGİN
Ürgüplü azt şairi Mahfi	F. F.
Çamlıcadaki enişemiz	İ. Zeki BURDURLU
Erciyes'e (şiir)	İsa SARIARSLAN
Vapur ve yelken (şiir)	S. N. ÖZERDİM
Halk şairi M. Türkle bir konuşma ..	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
Çocukluk hâtıralarından	Behçet GÖKHAN
Domuz domuzdur (Hikâye)	T. A. ERDOĞAN
Afşar Halk Şairi Sailoğlunun bir deyişi	vs..... vs.....

Halkevimizde, - Mayıs-Haziran Ayları İçindeki Türlü Çalışmalar.

1 - 8/5/1946 tarihinde Cumhuriyet Başkanımız Milli Şef, Kayseriye şeref vermiş ve halkevimizde iki saat kadar halkla uzun bir konuşma yapmıştır.

2 - 11/5/1946 tarihinde temsil komitesi tarafından Gömdüğüm O ci-han piyesi temsil edilmiştir.

3 - 16/5/1946 tarihinde sınır toprağı ve gençlik bayrağı Kayseriye gelmiş ve bir gün evimizde misafir kaldıktan sonra Ankaraya, yola çıkarılmıştır.

4 - 18/5/1946 tarihinde geliri Sosyal Yardım koluna olmak üzere Bez Fabrikası salonunda bir balo verilmiş ve 1000 lira hasılat elde edilmiştir.

5 - Ticaret Lisesi öğrencileri sahnemizde müsamere vermiştir.

6 - 31/5/1946 tarihinde şehrimizde misafir olarak bulunan Doçent Bayan Afet İnan (Türk ulusunun İstiklâl Savaşı) konulu bir konferans vermiştir.

7 - 1/6/1946 tarihinde Kız Enstitüsü öğrencileri sahnemizde mü-

samere vermiştir.

8 - 8/6/1946 tarihinde Ocak ayında açılan İngilizce kursu sona ermiştir. Kursa 18 öğrenci devam etmiştir.

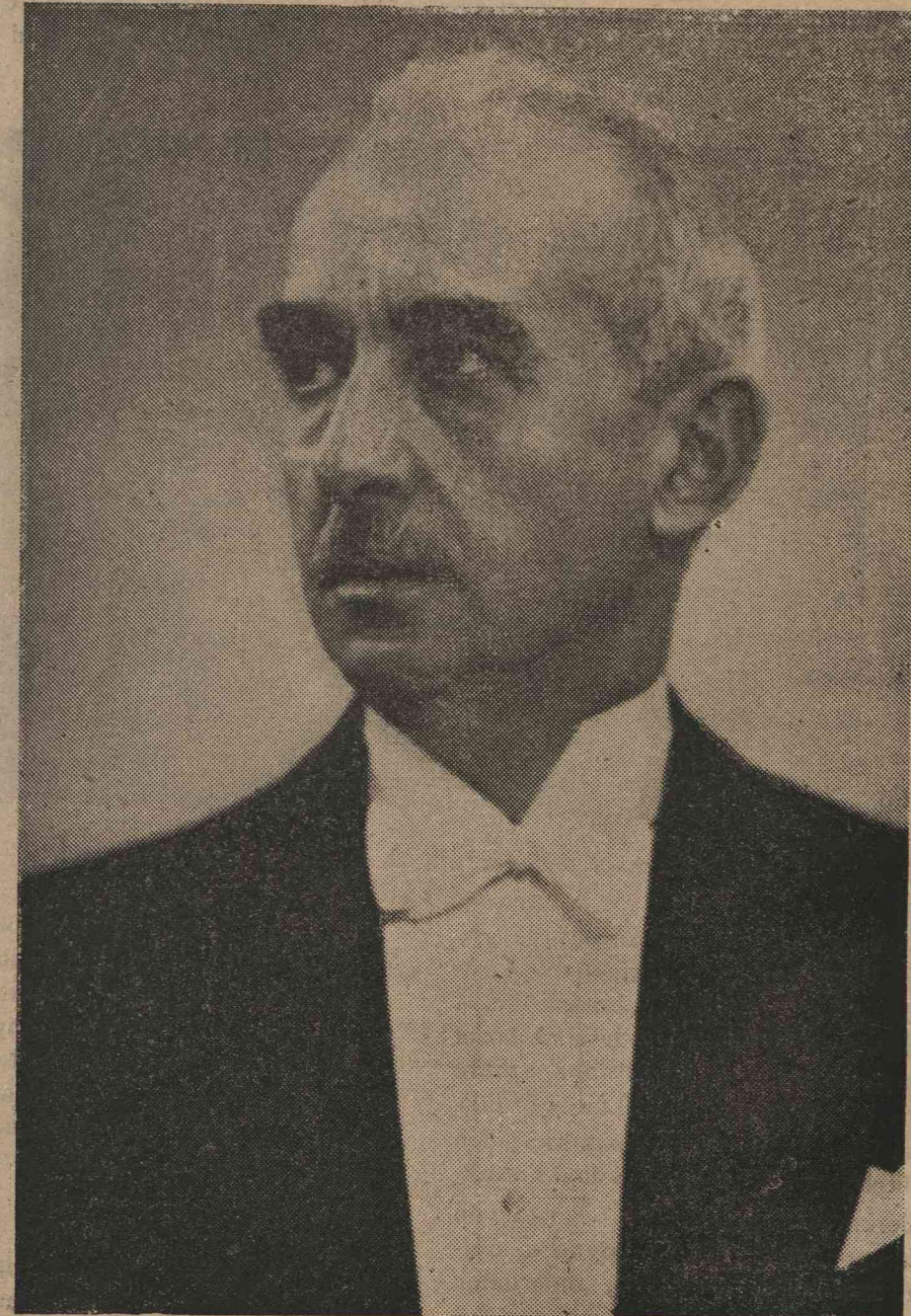
9 - Lise, Ticaret Lisesi ve Orta okul öğrencilerinin hazırladığı resim sergisi evimiz salonunda açılmış ve sergi on gün ziyaretçilere açık bulundurulmuştur.

10 - 11/6/1946 tarihinde Ressam Nurettin Ergümen tarafından (Sanatın esas unsurları) konulu bir konferans verilmiştir.

11 - 16/6/1946 tarihinde toprak bayramı, Köycülük, Temsil ve Güzelsanatlar Kollarının müştereken yaptıkları zengin bir programla kutlanmıştır. Yakın köylerden de davet edilen köylüler de bayrama iştirak etmişlerdir.

12 - 16/6/1946 tarihinde Erzincan Millet Vekili şair Behçet Kemal Çağlar, evimizde (Yurt gezileri) mevzulu bir konuşma yapmıştır.

13 - 26/5/1946 tarihinden itibaren Kemal Sahir tiyatrosu sahnemizde temsillere başlamıştır.

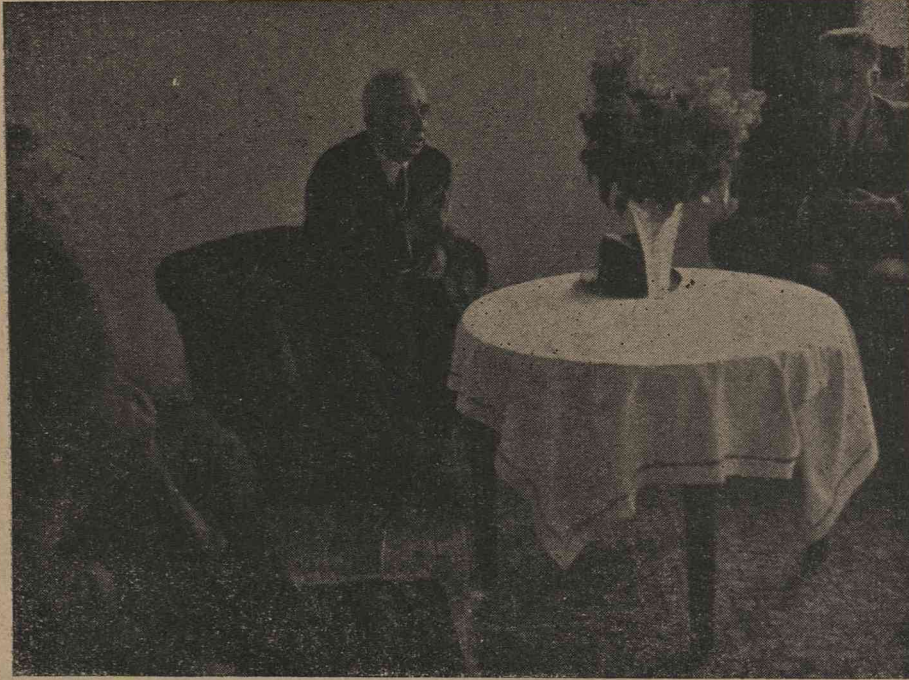

Başımızda bulunuşu şansımız, varlığı gururumuz, adı şârimız olan
Yüce Başbuğumuz İsmet İnönü

Kayserinin Sevinç Günü

Mayıs ayı içinde bir yurt gezisine çıkmış olan Millî Şef, bu arada 8 Mayıs çarşamba günü Kayseri'de şereflendirmişler, halkımızın içten gelen coşkun tezahüratı ile karşılanmışlardır.

Millî Şef, istirahat buyurdıkları şeref salonunda Parti üyeleri ile konuşurlarken

Aziz Millî Şeflerini aralarında gören Kayserililer, en sevinçli bir bayram günü yaşamışlar, kalblerinden akan sevgi, bağlılık ve heyecanlarını bu vesile ile, bir kere daha izhare fırsat bulmuşlardır. Halktan gördükleri bu candan sevgi tezahürlerinden mütehassıs kalan Millî Şefimiz, kendilerini istikbale koşan ve istasyon alanını bütün cadde boyunca doldurmuş olan halkımıza, önlerinden geçerken tebessümle selâmlamak su-

retile duydukları memnuniyeti izhar buyurmuşlardır.

Halkın «Yaşa, Varol!» âvazeleri ve alkış salvoları arasında otomobillerine binen Millî Şef, yeni yapılan Erkek Sanat Enstitüsünü görmeyi

arzu buyurarak doğruca burayı teşrif etmişler, gördükleri intizamdan ve okul binasından pek fazla memnun kaldıklarını beyan buyurmuşlar ve lüzumlu izahat aldıktan sonra gerekli direktiflerde bulunmuşlar ve bu arada kimsesiz çocuklar için bir yurt yaptırılması hakkında not aldır-
mışlardır.

Öğrencilerinin % 70'ini köylü ve kimsesiz çocuklar teşkil eden ve eldeki tahsisat ile mevcudunun ancak

beşte birine bir öğle yemeği verebilen Sanat Enstitüsünün, böyle bir yuvaya kavuşturulması emri, tam gıda alamamaktan renkleri sıtma sarısı olan kimsesiz çocuklarımız için büyük müjde olmuş ve muhitte büyük bir memnurluk uyandırmıştır [*].

Buradan sonra Tayyare Fabrikasını, daha sonra Liseyi şereflendiren ve gerekli emirleri veren İnönü, Partiye gelerek heyet âzalarını kabul buyurmuşlar ve onların izahlarını dinlemişlerdir. Bir müddet istirahat

buyuran Millî Şef, aşağı inerek, Halkevi salonunu doldurmuş olan ve içinde ilçelerden gelen hey'etler de bulunan seçkin bir halk kitlesinin alkışları arasında salondan geçerek yerlerini almışlar ve memleketin iç ve dış düzeni hakkında bir buçuk saat kadar süren ve sık sık alkışlarla kesilen, aydınlatıcı izahlarda bulunmuşlardır. Bundan sonra Halkevi önünde yapılan geçit resmini kabul buyuran İnönü, o gün Ankaraya müteveccihen şehrimizden, yine halkın candan

Millî Şef, Halkevinden çıkarlarken

[*] Bu yuvanın bir an önce temini suretile kursaklarında kuru ekmekle beraber bağdaş kuran bir iki çürük zeytin tanesinden kurtarılarak yavruların sıcak aşı kavuşturulmasını dilerken, okulun hemen yanında bulunan, eskiden memleket hastanesi iken şimdi Tekel'in şarap ve imlâ deposu olarak kullanılan koca binanın bu işe tam elverişli ve her bakımdan en müsait bir yer olduğunu burada kaydetmek isteriz.

İçinde, midesini doldurmuş olanların sadece kendisine zevk ve eğlence verecek, sarhoş edecek keyf maddesi, şarap doldurulan ve bunun için kullanılan bir binanın, yemiye ekmek ve

katık bulamıyan öksüz, yetim ve kimsesizlerin karnını doyurarak keyiflendirecek hale ifrağı az faydalı ve sevindirici bir şey değildir. Her hususta Sanat Enstitüsüne çok lâzım olan bu binanın Özel idareden satın alınmasında, her nasılsa bir ihmalkârlık gösterilmiş olması okul için çok büyük bir ziyan olmuştur. Bu binanın Tekelden Millî Eğitim Bakanlığına devredilmesi talebe yurdu için, hükümeti büyük masraflardan kurtardığı gibi, yeniden yapılması için geçecek zamanı da öksüz ve köylü talebe lehine kazandırmış olur ki bu, bir kaç başlı kâr sağlıyan bir iştir. İNÖNÜ'nün notlarının yakın zamanda gerçekleştirileceğini umuyoruz.

İnönü'nün Geldiği Gün

*Eski hatıralar canlandı bugün
Yüzler ve kalbler nurlandı bugün
Ulusumla oturup lideri öğdük
Sürurdan gözümüz kanlandı bugün.*

*Saf, temiz yürekli Türk kardeşlerim
Andılar lideri hep yoldaşlarım
Hicrandan ürperdi beyaz saçlarım
Aşkından semalar sallandı bugün*

*Hâdi böyle yiğit her zaman gelmez
Ahmak ve gafiller kıymetin bilmez
Âşıklar can atar kimseden yılmaz
Methinden ağzımız ballandı bugün.*

Kayserili Halkşairi HÂDİ SARPİYALÇIN

sevgi tezahürleri arasında, ayrılmışlardır.

Başımızda bulunuşu şansımız, varlığı gururumuz, adı şânımız olan Yüce Başbuğumuz İnönü, mübalâğadan uzak, edebiyat kabuğundan âri inan ve iman telkin eden açık dili ve kalbinin bütün samimiyeti ile milletle karşı karşıya konuşmuş, İnönü'nün eli kılıklı, Lozanın eli kalemli fatihi, bu kez kalbleri bir defa daha fethetmiş, millet ve vatan menfaati bahsinde gönülleri ve kafaları bir hisle dolu olan milletin bu husustaki müşterek duygularını bir defa daha gözlerle görmüş ve hal-kın bu uyanıklığını iftiharla söyleyeceğimiz yurt ve millet sevgisinin

ileri ve güven verici bir delili olarak selâmlamışlardır.

Inanan ve inandıran; inandıkça milleti kendine bağlayan, bağladıkça daha çok sevdiren bir şef, bugünkü günde bir milletin en büyük şansı değil de nedir?

O Şef ki, Türklük gururumuzun, her halile timsali ve insanlığın gıpta ettiği bir olgunluktur.

Böyle bir Şefin başımızda bulunuşu en büyük sevincimiz değil de nedir?

Zevale düşen Türklük Ata ile kemal bulmuştur. İnönü ile ise en büyük şans buldu. Biz bu hakikati böyle bildik ve böyle bileceğiz.

Erciyes

(19 Mayıs 1919)

Reşat OĞUZ
Halkevi Başkanı

On dokuz Mayıs 1919 Türk kurtuluş ve inkılâp hareketlerinin başlangıç noktasıdır. Bunun için, işgal edilen vatan üstünde, 19, Mayıs, 1919, kızaran bir şafak olmuştur.

İlerleyen ve yükselen yurt; hızını ve ateşini, Milletçe kalkınışa ve ilerleyişe başlangıç noktası olan bu günden almıştır.

Böyle bir günün, Türk geçliğine Spor bayramı olarak armağan edilmesindeki büyük manâ, yurdu, Cumhuriyet ve Demokrasinin geniş ve kuvvetli imkânları içinde; daha iyiye ve daha güzelle ulaştırmanın irade ve azmini

genç varlıklarda, görmenin heyecanını teneffüs etmek içindir.

Bu günde; binlerce genç, Millî Şefinin karşısındadır. Ve onun sesinin, vatan muhabbetinden feragat ve fedakârlıktan süzülüp gelen sıcak ahenginde, onun tarafından sevilmiş olmanın, Türk istiklâlinin birer büyük kudreti bulunmanın itminan telkin eden ateşini bulur.

Gençliği bağrına basan bir Şefle, Şefine, yurt sevgisinin an-dını içen gençliğin kudretleri önünde duyulan sadece; vecdle dolu bir saygıdır.

Her Gönülde Bir Arslan Yatar

Amma

Raşit BENER
Lise Tabiye Öğ.

Evet : Her gönülde bir arslan yatar ve herkes kendisini beğenir ; beğenmezse çatlar ölür derler.

Bence bu sözler doğru olmakla beraber hemen her fert için varid olmasa gerektir.

Nitekim cemiyet içinde rastladığımız öyle insanla rvardır ki onlar bütün olgunluklarına ve tam manâsı ile yetişkin olmalarına rağmen mazhariyetlerinin derecesini tayin etmek de ve tevazuun en son haddini göstermektedirler.

Aynı zamanda bu gibi zevat net ve müsbet bir meslek ve ideal sahibi oldukları için yapamayacakları işleri kabul etmekte ve ulu orta kendilerini ileri atıp âleme gülünç olmamaktadırlar.

Filhakika; aklı, mantığı, şuuru yerinde, vicdanına iradesine hâkim, enerjik şahsiyetlerden beklenen de iki satır evvelde yazdığımız gibi hareketten başka bir şey beklenemez. Ve beklenmemelidir.

Hal böyle olmakla ve her aklı selimde böyle düşünmekle beraber yukarda da hatırlattığımız gibi; her sinede bir arslan yatsa gerek ki hemen bir çokları kendileri için iş-

tihali gördükleri mevkilere talip olmaktan çekinmemekte ve zurnada peşrev olmaz; ne çıkarsa bahtına ! diyerek ortaya atılmaktadırlar. Hassatan milletvekilliği gibi ağır, sorumlu işlerde kenilerini ehliyetli görerek adaylıklarını koyanların âdeta her vilâyetimizde dikkat nazarı üzerine çekecek derecede çokluk göstermesi cidden şayanı hayrettir.

Evet : Her vatandaşın her hangi bir yere talip olması tabii bir hakkı olabilir. Fakat o işi ne dereceye kadar başara bileceğini ve hele millet ve yurt işi gibi en önemli bir ödevi ne dereceye kadar yerine getirebileceğini ve bunun için ne kadar kendisini yetiştirip yetiştirmedeğini bilmesi gerekli olur. Bu gün herkes de bilir ve takdir eder ki milletvekilliği ulu orta bir mevki değildir.

Vatanın, milletin mukadderatı ile ilgili ve o nisbette önemli bir ödevdir. İstiha açıcı yağlı bir kap olmaktan çok uzaktır ve uzak olduğu kanaatında bulunmak yerindedir ve yerinde bir düşünce olmalıdır.

Bu bakımdan; evet : Her gönülde bir arslan yatar amma ... Kişi haddini bilmek de gerektir aziz vatandaş. !

Gelişigüzel Düşünceler

V

Cemil Sena ONGUN
Samsun Lisesi Felsefe Öğretmeni

LXXXIX

Birini yüceltirken de, alçaltırken de göz kamaştırsın diye ortaya sürdüğümüz şey, kendi sahte elmaslarımızdır.

XC

Kuvvet ve zulüm, baş eğdirse de gönülleri fethedemez. Kuvvetin başı çok defa lütuf ve ihsan kılıcile koparılır.

XCI

Menfaat bir panter gibi cesur ve bir kedi gibi sırnaşıktır. Ruhumuza sürünerek girer. Ve onu parçalıyarak çıkar. Bir diktatörün kalbini yumuşatmak için kadın kullanıldığı gibi, bir menfaate esir olanları, bu kölelikten kurtarmak için, daha büyük menfaatler vâdeden bir tuzağa ihtiyaç vardır.

XCII

İnsanlar, servet ve şöhrete düşman oldukları halde, en çok arkasından koştukları şey de bunlardır.

XCIII

Başkalarını zemmetmek demek, onlardaki kötülüklerin kendimizde olmadığını ilân etmek demektir.

XCIV

Aşkta kadın ümit eder; erkekse emin olur. Bunun içindir ki kadın daha sevmeden sevmiş görünür.

XCV

Seven kadın, alamadığı takdirde veren bir yaratıktır. Bazan bir erkeği seven kadınların yücelttiği bundandır.

XCVI

Sevmek bir bilgi olduğu kadar da bir sanattır. Talihlerinden şikâyet edenler bu hakikatı bilmiyenlerdir.

XCVIII

Kadın kalbini, karışık, derin ve tehlikeli bir kitap zannetmeyiniz. Bize bu vehmi veren henüz okumayı bilmemekliğimizdir.

XCVII

Aşk, bir mahkûmiyet değil bir hakimiyettir. Bizi kadınlara bağlayan, onların bedeninden aldığımız lezzet değil, belki kuvvetimize esir olduklarını zannetmekliğimizdir.

GURBET ŞARKILARI

Yıllardır ki (Ah ve O...f) ların cehenneminde yaşıyorum...

Ümitlerim; eksik doğan çocuklar gibi hayatın ilk nefeslerinde ölüyor...

"Keremi,, yakan o; efsane (Ah)ının beni de kül etmesini ne kadar isterdim...

Zaman; demir bir kaplumbağa. Sanki yere çakılı. Özlem, bekleyiş ve isteyiş günleri bir türlü yürümüyor, bitmiyor. Bu, gurbette olan sevenlerin kağına binmiş zamandır...

Yine zaman yıldırım, şimşek ve rüzgâr gibi akıp, çakarak hızla uçuyor.. Bu; ömürde kalan gençliği, vücuttan renkleri ve güzelliği alıp çalarak götüren eli uzun zamandır...

Bir gününde bile seninle olmadığım mevsimleri; kış uykusuna, kovuğuna çekilmiş kertenkeleler gibi geçiriyordum...

Doğan güneş bana doğmıyor. Denizlerin mavi göğsüne (l) markalı büyük bir altın iğne taktıktan sonra batan güneşte de benim için bir tutam bile duyu yok...

Kuşlar sesli, çiçekler kokulu ve renkli, ağaçlarda meyveler birer sevgili dudağı, ve yanağı... her şey, her şeyler güzel, çekici ve tatlı amma... ve ormandaki nefti sabah, koydaki mor

akşam, denizdeki altın saatler şiir amma... Bütün bunlardan bana ne?...

Bekçinin öksürüğü, sopası ve düdüğü; yanında olduğum gecelerdeki gibi kalbimde vurmuyor ve beni titretmiyor... (Sabah)ları kanatlarla yırtan horozun ötüşünden ürpermezsem ve uykusuzluktan kızarmış gözlerine bakamadığım gecelerin sabahları toz pembe olur ve deniz erguvanlaşırsa neye yarar?...

Göğsünden buğular içmediğim yazlar, saçlarından kokular vermeyen baharlar ne kadar soğuk ve çiçeksiz...

Koynunda olmadığım kış gecelerinin karları niçin bana sıcak ve kapkara geliyor?...

Evet: hâtralar, hayaller var. Ruhumun ezberleri... 23 Nisana hazırlanmış çocuklar gibi onları daha ne kadar heceleyeceğim?...

Evet mektuplar, mendil ve saçlarından bir tutam ve sonra fala baktığımız kuru akasya dalı var.

Elinin gözlerinin, göğsünün kokuları ve izleri... Postaları daha yıllarca mı bekliyeceğim?...

Ah... Bu beklemek ve bu (postada yok!) diye ölmek; ne acı bana ve sana ne yazık...

T. Hiç

Seçim Destanı

En büyük vazife günün yaklaştı
Seçimi kolay şey sanma hemşerim
Sonra tavşan çoktan gediği aştı
Diyerek boş yere yanma hemşerim.

**

"Adam... ben kabıma çekilmiş hiçim
Var iken başımda dert olan geçim
Neme gerek benim, intihap, seçim,,
Deyip alâkasız kalma hemşerim.

**

Eğer memleketi candan seversen
Geçimim yolunda yürüsün dersin
Uzak durmayasın bu işlere sen
Seçimi lüzumsuz sayma hemşerim.

**

Zahiren görünüp sureti haktan
Saman altından su akıtaraktan
Rey toplamak isteyen olursa halktan
Böylesini doğru sanma hemşerim.

**

Karşına çıkar da belki bir yılan
Uydurarak sana tatlı bir yalan
Derse ki : "Regini filâna kullan!"
Saflık gösteripte kanma hemşerim

**

Boş yere gitmesin diyorsan reyim
Kulak ver de sana bak bir şey deyim
"Beni seçin, şöyle yapıp edeyim,,
Derse biri sana kanma hemşerim.

Bu bir kaidedir ezelden beri :
Kendin medhedenin yoktur değeri
Eğer bir kimsenin varsa hüneri
Onu hemen söyler sanma hemşerim.

**

Almak için bir şey, varsan pazara
Görünürken iyi, kötü manzara
İnanılır mı hiç öven sözlere
Onun için sakın kanma hemşerim.

**

Nâdan bahçesine postunu serme
Lâyik olmıyana reyini verme
Hatır, gönül için vebale girme
İyi düşün sonra yanma hemşerim.

**

Şunu hiç unutma bunu böyle bil :
Bu, memleket işi başka şey değil
Çıkarsa karşına zehirli bir dil
Bakıp sözlerine kanma hemşerim.

**

Düzerek bir sürü süslüce lâflar
Bizleri kandırmak isteyenler var
Dikkat et, sonra el bizi kınar
Böylesine kurban olma hemşerim.

**

Ferdi, her mert doğan mutlak hür olur
Yurda hizmet eden daim pir olur
Meşhur söz : Mum yiyen kedi kör olur
Bu sözleri yalan sanma hemşerim.

Kayseri'de Çıkmış Olan Gazete ve Dergiler Hakkında

VIII

Ali Rıza ÖNDER

Pertek C. Savcısı

İlk yedi yazımızla tanıtmaya çalıştığımız "Erciyes, Kayseri, Misakı Milli, Cuma, Ülker, Lise Mecmuası, Ata yolu", gazete ve dergilerinden başka Kayseri'de altı gazete daha çıkmıştır ki onlardan hiçbirisinin her hangi bir sayısını elde edemediğimiz için her birini ayrı ayrı yazılara konu ederek uzun uzadıya ve güvenle üzerinde duramayacağız. Ancak birer ikişer cümle ile duyduklarımızı kaydetmekle yetineceğiz:

1 — Mini Mini - Kocaman (Gazete) : Satoğlu'ya göre sultani resim öğretmeni Gessili İbrahim Beyin idaresinde çıkmıştır. Mazlûm Rasim Beyin de yazı yazdığı bu gazetede daha çok padişah hükûmetinin yolsuzlukları tenkit edilmiştir. Senesini kesin olarak tespit edemedik. Bununla beraber Kayseri Mektupcusu tarafından 328 de çıkarıldığını söyleyenlere rasladık. Bir mizah gazetesi olduğu anlaşılıyor.

2 — Mazaka (Gazete) : Gene Meşrutiyet yıllarında Kayseride bulunan ve Ermenilik davası güden Gregoryen Hristiyanlar tarafından çıkarılmıştır. Şapoğrafla basılan bu gazete, Ermeni komitelerinin fikirlerini neşretmiş ve bu unsurun Meşrutiyetten faydalanması için uğraşmıştır. Ermenice değil, Türkçe olarak yayınlanmıştır.

3 — Türk - Ortodoks (Gazete) : Keskin Piskoposunun ve Antalyadan

gelen bazı Rumların da yakından ilgisi olduğu söylenen bu gazete, İstemat Zihni Bey tarafından çıkarılmıştır. Bu gazete, İstiklâl Savaşı ile Cumhuriyet arasındaki yıllarda ve Lozan konuşmaları sıralarında, Yunanistandaki Türklerle Anadolu Rumları denen Ortadoksların mübadele edilmesi fikrine itiraz etmiştir. Anadolu Rumlarının Yunan milleti ve Grek ırkı ile yakınlığı olmayıp özbe öz Türk oldukları, ancak din noktasında Müslüman Türklerden ayrılmış bulundukları iddiası ileri sürülmüştür. Gerçekten bu iddia, son zamanların ciddi araştırmaları sonucunda genel olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

4 — Adanaya doğru (Gazete) : Millî Mücadele zamanında ve güney cephesinde o bölge halkının düşmanla didiştirdiği günlerde çıkarılmıştır. Kayseride kurulan İhtiyat Zabitan Cemiyetinin fikirlerini yaymıştır. Adından da anlaşılacağı üzere Orta Anadolu'yu Adana cephesine savaş için çağırmış, ateşli ve milliyetçi bir ruh ile çalışmıştır. Şapoğrafla basılmıştır. Mazlûm Rasim Beyin bu gazete ile de yakından ilgisi olduğu söylenmektedir. [*]

5 — Kızıl Hilâl (Dergi) : On beş günde bir olmak üzere 1921 yılında

[*] Adı ve ülkesi bakımından Balıkesirin (İzmir'e doğru) adlı gazetesini hatırlatmaktadır.

GÖNÜL ŞEHİRİ

Gönül şehrinde çarşı
Dost yarattı arşı kürsü
Pazar kurduk dosta karşı
Gelip maldan alan yoktur.

Gönül şehrinde bahçe
Sürülmede bizim akçe
Dertlerim var bohce bohce
Dertli halden bilen yoktur.

Gönül şehrinin narı
Gönül arzyledi yarı
Gönül ağlar zari zari
Göz yaşından silen yoktur.

Gönül şehrinde üzüm
Doğru yolda benim gözüm
Evvelden söyledim sözüm
Söylesem de duyan yoktur.

ŞERİFE SOYKAN

ve Cuma gazetesi zamanında çıkmıştır. Sait Azmi Feyzioğlu tarafından idare edilmiştir. Birkaç nüsha devam ettikten sonra yayımına son vermiştir.

6 — Kayseri - Meşveret (Gazete) Halis Zeki Bey tarafından çıkarıldığını işittiğimiz bu gazetenin zamanı ve devamı hakkında esaslı bir bilgi edinemedik.

Son söz : İlk sayısı, 4 Eylül 1945 Salı günü çıkan ve haftada iki defa olarak muntazam şekilde yayınlanan Doğruyol gazetesile Kayseride çık-

mış ve çıkmakta bulunan gazete ve dergilerin sayısı, ondördü bulmuş oluyor. Bir taraftan bu yeni gazetemize başarı ve uzun ömür dilerken diğer taraftan da, otuzbeş yıldan bu yana çıkmış bulunan Kayseri gazetelerinin koleksiyonlarını bulmak yolunda karşılaştığımız güçlük ve imkânsızlıklardan ötürü duyduğumuz üzüntü ve utancı hatırlar ve plânsız, programsız, intizamsız çalışmalar devrinin, bizim nesiller boyunca olsun, devam etmiyeceğini umarız.

KAYSERİ BAĞCILIĞI VE BAĞLARI

BAĞ BOZUMU VE PEKMEZ KAYNATMA

Bağlara henüz göçüldüğü ve üzüm-lerin çiçekte olduğu bir zamanda bizim bağ bozumundan ve pekmez kaynatmadan bahse kalkışmamız, içinde bulunduğumuz zamanla garip bir tezat teşkil etmekte ise de konumu-

Kayserili bir bağcı

zun bu bahse gelmiş olması, bile bile, bu tezada düşmemize sebep oldu.

Üç - dört ay kadar devam eden Kayseri bağcılığının her safhası kendine has bir özellik ve güzellik taşıdığı gibi, bağ bozumu ve pekmez kaynatma zamanı da ayrı bir güzellik taşır.

Zümrüt yeşillikten altın sarısına renk değiştiren bütün yaprakların yeni bir revnak verdiği tabiat ta, çe-

şit çeşit renk ve lezzetteki üzümler-den herbirinin muhteşem tabiat tablosunda süslüyücü ve tamamlayıcı bir unsur olmaktan çıkarak, bucağını dolduracak çeşitli ve nefis pekmez haline geleceklerini ve salkım halindeki güzelliklerine vedâ edeceklerini düşünerek hayıflanmanın romantikliğine kapılmıyan Kayseri'nin o zamandaki gayretli hali "Bağa bak üzüm olsun, üzüm yemiye yüzün olsun," diyen atalar sözünü müşahhas kılan en canlı tablodur.

Olgunluk her şeyde baş arzudur. Hele lezzet haline gelen meyvalarda ve bhusus üzümde... Sabah serinliğinin, olgun taneler üzerinde buğulanmış ıslaklığı ile her biri bambaşka bir damak hazzının iştah çekiciliği ile gözümüze bakan üzümler, meyvaların şahıdır bence...

Artık mevsim, değişen renkleri ve soğuyan havası ile bağdan inme zamanının yaklaşmakta olduğunu ihtar ederken bu arada üzümler de lisani hallerile bağcıya, gerekli tedbirleri alarak usarelerinin alacağı de-

ğişik lezzetlerin yapımında komşulardan arkaya kalmamalarını söyler. Artık bağcı, onların usarelerini çıkararak evinde mahsusan taştan oyulmuş, yoksa tahtadan yapılma şırane ile şıraları kaynatmak için şıralâni (şıra leğeni) ve bu arada şıranın hamını kesmek için lâzım olacak pekmez toprağı veya aynı işi görecektemiz kül tedarik etmeğe başlar. Yangı ve yakacak da hazırdır. Ka-

Fefahir

Er. Sana Türkçe Ög.

Mesleğahşettiği üç aylık din nimeti sayesinde, yerdeki kır örümceğinkarşığı dağda öten iğ; rüzgâr eserken tar ürperti ile hışırdayan, çiçeklikteki bütün ömürlü sarmaşığın herşeyle yakın dostum. Üç aylık, onların bulunmanın alışkanı birdenbire koparan ita göç, bende kendisine bir (Öç) de doğurmak heyhat elden ne ki. O, büyük ve amansız sel gibi, "göçmek ölmektir" diyen şairine alarak, herkesle bir, beni de sürükler.

Ve işte man içime bir hüznün ve etraftaki eldeğmizlik manzaraya sebeplere kızarak ve Kral İğü hatırlıyarak, bağcıyan haşeri trago'su olattırmasına hak verir.

rarlaştırılan günün sabahı erkenden bağ bozulmaya ve bu arada dōşemelle hevenklik cinsler de ayrı ayrı kesilmiye başlanır. Eğer ortalığın yağmurluk yaşlık gitme endişesi olmazsa hevenkliklerin kesimi kaynatmanın sonuna bırakılır.

En çok, yağmurları sonbaharda yağan Kayserinin bu yağışları bağ bozma ve şıra kaynatma zamanına

lunan taş veya tahtadan yapılma kibrit kutusunun içi şeklindeki mahsus kaplarda çiğnenerek ezilir. Oluğunun altına konan kaba dökülen şıralar oradan saplı taslarla muayyen ölçüde alınarak şıra leğeniye konulur. Eğer duru tatlı pekmez yapılacaksa bu şıranın içine miktarı kâfi temiz kül, veya kireci bol olan bir cins marnlı pekmez taprağı denilen

Pekmez kaynatılırken

raslar. Böyle havalarda yangı yakacak ıslanacağı kesme ve kaynatma işi güçleşeceği gibi yağmur değen hevenklikler de uzun müddet dayanmayacağı için bağcılar bu endişenin verdiği düşünce ile bu işleri mümkün olduğu kadar o mevsimin sayılı olan gerek fırtınalı ve gerekse yağışlı günlerine rastlamamaya, bundan mümkün olduğu kadar kaçınmaya çalışırlar.

Kesilen üzümlerin beyaz cinsleri ayrı siyah cinsleri ayrı ayrı yığılır ve yapılacak olan pekmezin nevine göre şırane tâbir edilen önünde ufak bir deliği bu-

toprak atılır ve ocağın altı hafif hafif yakılarak şıranın hamı kestirilir. Şıra, parmağı yakacak kadar ısınca leğen indirilerek durulmaya ve soğumaya terk edilir. Kendi haline bırakılan şıranın içindeki toprak veya kül teressüp etmiye başlar. Bilâhare kadınlar, durulan kısmı bulandırmamaya çalışarak, kepçe veya saplı taslarla onu başka bir leğene alırlar. Tortulu olan kısmı temiz bir çimento veya at torbasına dökerek süzülmeye terk ederler. Bu süzülme damla damla olduğu için mi nedir buna

(Damlama) denilir ve içimine doyum olmaz.

Kaynama işine erken başlasın başlamasın bu damlama ve taze pekmez, mutlaka komşulara, birer miktar gönderilerek, tattırılır. Her işte karşılıklı yardımlaşma, vasıflarından biri olan Kayserililerin, kaynatma ve bağ bozma işlerinde de bu samimî yardım kendini gösterir. Ve komşular birbirlerinin şirasınayardım ederler.

Eğer duru pekmez yapılacaksa siyah üzüm veya beyaz üzümün çıkışına göre, hamı kesilen sıra koyulaşınca kadar kaynamaya terk edilir.

Eğer çalma pekmez yapılacaksa, hamı kesilen sıra koyulaşıp kıvamına gelinceye kadar kaynatıldıktan sonra soğumaya terk edilir ve eli yakıp yakmazının arası bir sıcaklıkta ellerle ağırincaya, sarı altın köpük haline gelinceye kadar çarpılır. Bu pekmezin şirasının beyaz üzümünkinden olması şarttır.

Eğer pekmezin içine kabak, patlıcan, kayısı v. s. gibi yiyecek maddeleri de konarak bir çeşni elde etmek isteniyorsa o zaman bunların bazı terbiye görmesi icap eder. Meselâ, kabak atılarak kabaklı pekmez yapılacak olan sıranın içine kabak atılmazdan önce kabağın çekirdeği alınır, içi iyice temizlenir, kabuğu soyulur ve üzerine kireç ekilerek bir gün kireçli halde bırakılır. Kireçle sertleşen kabak ertesi gün yıkandıktan sonra kaynamakta olan hamı kesik sıranın içine atılır ve pişene kadar kaynatılır.

Patlıcan için yapılacak şey de aşağı yukarı bu kabilden olup yalnız patlıcanın mümkün olduğu kadar ufağı ve tazesı makbul olduğundan satın alınırken bilhassa bu cihete dikkat edilir. Yalnız patlıcanın çekirdeği çıkarılmaz. Kayısının ki ise, reçel yapmadaki usulün aynı olduğu

cihetle fazlaca üzerinde durmayı muvafık görmüyorum.

Artık bağından çıkan üzümünün çokluğuna, malî düzenine göre bağcı, kışın yiyeceği pekmezleri böyle çeşitli çeşitli yaparken bahara doğru pilâvının yanında yemek, icabında özeterek içmek için, ekşi pekmez de yapmayı hiç ihmal etmez.

Bu pekmezin yapılışının diğerlerinden farkı şirasının hamının kesilmemesi ve kaynama işinden sonra soğumağa bırakıldığı zaman ılıkken ağırincıya, koyulaşıp kıvamına gelinceye kadar, çarpma pekmezde olduğu gibi, elle çarpılmasıdır.

Bazı kadınlar, şerbeti içilirken güzel bir rayiha versin diye, pekmez kaynatılırken içine reyhan yaprağı da (fesleğen) bırakırlar.

Başkalarını bilmem ama, ben ekşi pekmezi, bilhassa pirinç pilâvının yanında çok severim. Bağcının bağında eğer cevizi varsa köfter kaynatmak ve bu arada ceviz sucuğu yapmak da unutulmaz.

Bunda yapılacak şey, kaynamakta olan sıraya münasip miktarda makina unu veya ince elek unu katılıp pelte haline gelinceye kadar kaynatmak ve bu arada ipliklere dizili iç cevizleri birkaç defa bu pelteye batırmaktır.

Bu pelte kıvamına gelince indirilir ve temiz örtülere, dökülerek kurumaya terk edilir. Anlatılışı kadar basit olmayan bu işlerin yapımı iki üç gün sürer ve üstlüğü, üst donunu çekerek işe dört elle sarılan kadınlar gece yarılara kadar didirir, uğraşır ve emeklerinin boşa gitmemesine çalışırlar.

Bu yorucu iş hitam bulduktan sonra kazanın, leğenin, kapların süzülüp temizlenmesi de ayrı bir iş olarak ortaya çıkar. Bütün bunlar da bittikten sonra artık kaygunun en büyüğü bitmiş ve inme işi başlamıştır. Kararlaştırılan günün akşamı

evin çocukları, gündüzden yığıp hazırladıkları ot yığınına tutuştururlar. Buna (alemet) denilir. Bu, bağdan ertesi günü inileceğinin bir işaretidir.

Alemet yanarken içine atılan dağdağan taneleri (çitlembik gibi ufak taneli bir cins yabancı meyve) mantar tapası atılıyormuş gibi sesler çıkarırken çocukların hep bir ağızdan:

Alemeti yaktık

Keyfine baktık

Bizim bağın anahtarını

..... emmiye bıraktık.

diye kendilerinden sonra göçecek, yakın komşularından daha teklifsiz olduklarının birinin adını söyliyerek bağrışırlar.

Bu alemet, yakın komşusunun iki üç gün evvel inerek kendilerini yalnız bırakacağını düşünen büyüklerle bir gariplik hissi verirken, göçenlerden sonraya kalan evlerin çocukları için bir sevinç âlâmetidir.. Çünkü onların yarın boşalan evini ve bağını başşaklıyacaktırlar...

Çocukluğun her devrinin ayrı bir güzelliği ve özlenecek tarafı vardır. Bağda bir cingil üzüm bulmanın rekabetli araştırması ve bulunan bir cingilin lezzeti kendi bağlarındakinin hiç birine benzemez. Daha mal sahibi yüklerinin başıda onlar yüklemekle meşgulken çocuklar bağda bir başşak bulmanın hevesi ile bir gittikleri yerden on defa gelip geçerek neşenin, yorgunluğu hatıra getirmiyen hali içinde tezikir dururlar.

Artık yükler hayyanlara veya arabaya yüklenmiş ve bağcı da komşularına uğrayarak «Allahaismarladık» ları tekrarladıktan sonra, binmiştir. Göç yola düzülmüştür. Ağaçların bir kısmı bu yolculara, altın yapraklarını önlerine atarak uzun sürecektir bir ayrılığı son hâtıralarıyla taziz etmek isterken diğer bir kısmı da «güle güle gidin» der gibi yapraklarıyla selâm yollarlar.

Benim en çok hüzne kapıldığım anlardan biri de üç ay beraber kaldığım, bana tepelerine konan kuşlardan çeşitli nağmeler dinleten, meyva, gölge veren, gözlerimi renklerinde dinlendiren ağaçlardan, yeşilliklerden ayrıldığım bu göç anlarıdır.

Mesleğimin bahsettiği üç aylık dinlenme nimeti sayesinde, yazın yerdeki kır örümceğinden, karşık dağda öten kekliğe; rüzgâr eser ken tatlı bir ürperti ile hışırdayan ağaçtan, çiçekliktteki bir günlük ömürlü sarmaşığa kadar herşeyle yakın dost olurum. Üç aylık onlara yakın bulunmanın alışkanlığımı birdenbire koparan insafsız güç, bende, kendisine karşı bir (Öç) de doğurur. Fakat heyhat, elden ne gelir ki. O, büyük ve amansız bir sel gibi, «göçmek biraz ölmektir», diyen şairi de içine alarak, herkesle beraber beni de sürükler.

Ve işte o zaman içime bir hüzün çöker ve etraftaki eldeğmiş bozuk manzaraya sebep olanlara kızar ve Krali garyüs'ü hatırlıyarak, bağını bozan haşeri trago'su boğazlattırmasına hak veririm.

İLK SAATLER

*Bir hoş hâlet oluyor,
Bir yabancı diyarda..
Gönül, güzel buluyor,
Her şeyi, her nazarda..*

*Dolaş dur, sokak sokak,
Ne selâm var, ne sabah..
Ne kimseden bir hulûs,
Ne kimseye eyvallah...*

*Herkes işi gücünde,
Ne arar dedi - kodu..
İnsan sanır ömründe,
Bir ilâhî hayat bu..*

*Ne güzel şey Allahım!..
Yaşamak hep bu hazla..
Lâkin bilmek, fena şey
Bir şehri bundan fazla...*

25. V. 1946
Niğde

Servet Dindoruk
Nevşehir Ortaokulu Türkçe Öğ.

SITMA HASTALIKLARINA KISACA BİR BAKIŞ

Dr. Tevfik H. SUNAÇ

Kayseri Sıtma Savaş Bölge Başkanı

[Geçen sayıdan devam]

Sıtma hastalığından nasıl kurtulalım? Sıtma hastalığının yok etmek için gerekenleri yapmak herkes için bir sağlık borcudur. Bir taraftan sıtma hastalığını almamak için sivrisineklerden korunma usullerini yaparken diğer cihetten de evlerde sivrisinek tarlası bulundurmamak, varsa onları ortadan kaldırmak gerektir. Sıtmalıların tedavi olunmaları da tabii önemli olan tedbirlerdendir. Sıtmadan korunmak için en önemli tedbir, sivrisineklerden korunmaktır. Sivrisineklerden korunmak için (amelî) çareleri sıra ile yazalım:

(1) Sivrisinekler önce ziyaya geleceklerinden yatak odalarında lâmba yakmamak iyi olursa da bununla sıtmadan korunulamaz.

(2) Evlerde cibinlik kullanarak sivrisineklerden korunmak önemli ve faydalı bir tedbirdir. Yalnız cibinliği bilerek kullanmak gerektir. Cibinlik bitinerek kullanılırsa sivrisineklerden korumak için iyi bir tedbir ise de bilerek kullanılmazsa bir sivrisinek kapısı olabilir.

Cibinliğin hiç bir tarafında sivrisinek girecek kadar geniş bir delik veya yırtık bulunmamalıdır. Cibinliğin serbest uçlarını içeriye girdikten sonra yatakların altına sokmak gerektir. Bu mas'ele en önemli bir tedbirdir.

Cibinlik geniş olmalıdır. Uykuda iken el veya ayak cibinliğe temas ederse cibinliğin deliklerinden sivrisinekler sokarlar. Cibinlik içerisinde yatanlar sabahleyin cibinlikten çıkmazdan önce içeriğini iyice aramalı ve herhangi bir vesile ile içeriye siv-

risinek girmişse öldürmelidir. Cibinlikten çıktıktan sonra cibinliği kendi üzerine kıvrarak yine cibinliğin üstüne atmak gerektir.

(3) Sivrisinekler ekseriyetle güneş battıktan sonra ve güneş doğmazdan önce insanlara hücum ettiklerinden bu zamanlarda dışarıya çıkmamak da uygun bir tedbir olur.

(4) Evin pencerelerine ve kapılarına tel kafes koymak ve bu suretle sivrisinileri eve sokmamak, sivrisineklerden korunmak için en iyi tedbirdir. Yalnız her şeyde olduğu gibi bunu da bilerek tatbik etmek gerektir. Evin tel kafesle örtülmemiş dışarıya açılan hiçbir yeri kalmamalıdır. Kapı ve pencerelerden başka, deliklerinden hattâ en ufak deliklerden de sivrisineklerin girebilecekleri dikkat bakımına alınmalıdır.

Evlerde tel kafes tertibatı ile sıtma hastalığından korunmak en iyi ve en kesin bir tedbirdir. Evlere tel kafes tertibatı için yapılacak masraflar sağlığı koruma sonucu karşısında hiç kalacağı tabiidir. Tel kafesler böcekleri ve kanatlı hayvanları içeriye sokmayacağı cihetle yalnız sıtma hastalığından değil, sair hastalıkları taşıyan sinek ve sivrisineklerden de korunmayı sağlar.

Sıtmalı olduğumuzu nasıl anlıyalım? Sıtmalı olmıyanlarda insanın sıcaklığı yükseldiği zaman önce hastalığının sıtma hastalığı olup olmadığını kan muayenesi ile aratmalıdır. Sıtma pek çok hastalıklar şekillerinde kendilerini gösterebileceği için her hasta her şeyden önce sıtmalı olup

olmadığını bilmelidir. Hülâsa sıtma yerlerde sair hastalıkları sıtma hastalığından sonra düşünmelidir.

Sıtma nöbetleri düzenli gelir ise anlaşılması oldukça kolay olur. Bununla beraber hastalığın sıtma olup olmadığının kan muayenesile gerçekleşmesi teşhis için en değerli vasıta-
dır. Düzenli gelen sıtma nöbetlerinde hastada üç belirti görülür. Önce hasta üşür ve titrer. Hasta o kadar üşür ki evde ne varsa üzerine örtülse yine ısınmaz; fakat hasta üşüdüğü zaman sıcaklığına bakılırsa termometre, hastanın sıcaklığını yükseldiğini gösterir. Hasta kısa veya uzun bir titreme devresinden sonra sıcaklık devresine girer. Hastanın sıcaklığı 40 dereceye çıkabilir. Bu devre de saatlerce veya daha çok sürdükten sonra hasta terlemeğe başlar. Terlemekle hastanın sıcaklığı düşer ve nihayet hastanın sıcaklığı normal duruma duruma gelir. Hasta bu suretle bir sıtma nöbeti geçirmiş olur.

Sıtma hastalığı böyle düzenli nöbetler halinde geldiği gibi doktorları bile şaşırtacak belirtiler ile de kendini gösterebilir.

Sıtma hastalığı ve çeşitleri: Sıtma hastalığının üç çeşidi vardır.

- (1) Tersyana=Plazmodyum viva
- (2) Kuartana=Plazmodyum malaraya
- (3) Tporika=Plazmodyum falciparum

Bunlardan tersiyana nöbeti, nöbet geldiği günün ertesi günü gelmiyerek üçüncü günü gelir.

Kuartana nöbeti, nöbet geldikten sonra ikinci ve üçüncü günü gelmiyerek dördüncü günü gelir.

Tropika nöbeti, düzensiz geldiği gibi her gün gelebilir.

Sıtma hastalığını yapan parazit-

ler : Sıtma hastalığını Laveran hemorozi denilen parazitler yaparlar. Parazitlerin kanda çoğalmaları zamanlarında kana verdikleri zehirler sıtma hastalığı şeklinde kendisini gösterir. Kanda sıtma parazitlerinin sayısı beş yüz milyon veya bir milyarı bulursa sıtma nöbeti husule getirdiği yazılmaktadır. Bununla beraber daha az sayıda ağılı parazitler de sıtma nöbeti yapabilir.

Sıtma hastalığı yapan parazitlerin kandaki hayatı ile sivrisineklerin anöfel nevilerinin dışlarındaki hayatı ayrı bir kanun teşkil edecektir.

Sıtma nöbetinde insanın dalağı büyür. Eğer sıtma nöbetleri tedavisiz kalırsa dalak daha ziyade büyür ve ilk zamanlar yumuşak olan dalak sıtma nöbetlerinin tekrar tekrar gelmeleri veya sürmeleri ile hem büyür ve hem de katılaştır. Sıtma parazitlerinin insanlarda evi dalaktır. Sıtma parazitleri kemiklerin iliklerinde ve karaciğerde oturabilirler ise de en ziyade dalağı severek tercih ederler. Sıtmalıların dalakları bazan o kadar büyür ki hastaların karınlarını şişirmekle beraber dalak göbeğini geçerek kasıklara kadar da büyüyebilir. Büyüklerde de olmakla beraber çokça çocuklarda görülen bu hal çocuğun karında bulunan organları ve özgülikle bağırsakları karının bir tarafına sıkıştırır. Bu suretle olan çocuklar acınacak bir durum ve şekilde olurlar.

Sıtma hastalığından dalakları büyümüş olan çocukların boyunları çöp gibi, karınları küp gibi olur.

Sıtma hastalığının tedavisi : Sıtma hastalığının ilacı atebrin ve kinindir. Sıtma hastalığı doktor muayenesile veya sıtma mücadele hey'eti tarafından görüldükten sonra sıtmalıları atebrin veya kininle tedavi edilirler.

Kayseri Ağzı Kelimeler Üzerinde Araştırmalar

XII

Kâzım ÖZYEDEKÇİ

Erkek Sanat Enstitüsü Türkçe Öğ.

- L -

- 1 - Langırdamak: Bozuk yüksek sesle gevezelik derecesinde çok konuşmak
- 2 - Lavgar : Geveze
- 3 - Lâvelemek : Karşısındakinin sözlerini ince istihzaya almak, alayla ağzını taklit etmek
- 4 - Lengâri : Lenger
- 5 - Leni (Lemi) : « Öyle mi » nin kısaltılmış ve bu anlamda kullanılan şekli

- M -

- 1 - Mafraç : Ev döşengisi kayısı, bağ zamanı hayvana yükletilen yatak v.s. yükü
- 2 - Muhaccer : Önü açık olarak kırma taşla yapılan Kayseri bağlarına mahsus köşk
- 3 - Malaama : « Malgama » dan galat olsa gerek. Danesi samanından ayrılmadan yem olarak kullanılan arpa harmanı
- 4 - Mamatatık : Anlayışsız, hissiz mülâhham tipler için kullanılan bir tâbir (çocuklar için)

- 5 - Mambıl : Ağaçların çiçeklerini yiyen, özlerini emen bir nevi mayıs böceği
- 6 - Mardımanak : Fukara hristiyanların toplıyarak pişirip yedikleri bir cins ot
- 7 - Mâsil : Kayısı, elma v.s. meyvaların yeni yetmiye başladıkları zamanki hâli
- 8 - Mâsimemek : Kıymet vermemek, ehemmiyete değer bulmamak.
- 9 - Maşık : Kolanın (hayvanlarda) ucuna dikilen ağaç halka
- 10 - Maşalla : Bahçelerde sebze dikmek için yapılmış yer, tarh
- 11 - Matal : « Masal » dan galat olarak onun yerinde kullanılır.
- 12 - Mazı (1) : Kağınlarda tekerleklerin takıldığı kalın ağaç, bir cins meşenin kozalağı
- 13 - Melefe : Eski paçavradan dökülmüş yorgan veya minder yüz geçirilmemiş hali

(1) Mazı: Sözlük: Birinci mânayı almıyor.

- 14 - Meses : Ucu nodullu çiftçi değneği, üvrende
- 15 - Met : Çelik çomak oyununda değnekle vurularak uzağa sevk edilen küçük değnek parçası
- 16 - Meymenet(2) : Yakışık, biçim, el terbiyesi
- 17 - Nil : Sel suyunun bıraktığı kumlu, çamurlu toprak
- 18 - Millemek : Selin kumlu, çamurlu toprakları getirip bir yeri basması, orayı kumlarla doldurması
- 19 - Mitil (4) : Yüzsüz ve eskimiş yorgan veya minderin hali
- 20 - Mıkçıtın : İğne atılacak yer kalmamış tâbirile anlatılmak istenen çokluk halk, için kullanılan bir tâbir
- 21 - Mincımiş : Süzölmüş yoğurt ve sair gibi yiyeceklerin yumuşayıp cürümeye veya bozulmaya yüz tutmuş hâli
- 22 - Mısmıl : Tamam, bütün, hep, noksansız
- 23 - Mışırık : Bulaşık, temiz olmayan (iş)
- 24 - Mızıkçı (5) : Bahaneler bularak oyunu bozan, fesat
- 25 - Mızımız (6) : Canı ağır olan, ağır iş gören adam
- 26 - Morcukmak : İyice ağarmıyan, kirli mor kalan çamaşırın halini ifade eden bir tâbir
- 27 - Mortuş : Bir şeye gücenip yüzünü eğerek oturan kimse
- 28 - Mortuşmak : Darılıp yüzünü eğerek oturmak
- 29 - Mötlek : Bir şey söyleyince hemen ağılayacak durumda bulunan küskün çocuk
- 30 - Musul : Sabit yemlik
- 31 - Mut (7) : Elli dört şiniklik zahire ölçüsü, ki muhite göre bu ölçü değişebilir.
- 32 - Muzu : Araya girerek işi karıştıran, bozan, zarar veren
- (2) Meymenet : Sözlük : Uğur, uğurlu
- (3) Mil : Sözlük : Aynı
- (4) Mitil : Sözlük : İki tarafı beyaz yorgan, kaplanırken eğreti yüz geçirilir.
- (5) Mızıkçı : Sözlük : Aynı
- (6) Mızımız : Sözlük : Önemsiz şeylerde kusur bularak hoşnutsuzluğu ile insanı rahatsız eden.
- (7) Mut : Sözlük : Bütün özlemlerimizin eksiksiz ve sürekli bir şekilde yerine gelmesinden duyulan hal, saadet

Halk'a Hukuk Bilgisi

Enver KIRKER
Kars C. Savcı Yardımcısı

Cumhuriyet devrinde en ileri ve medenî milletlerden alınıp hukukî hayatımıza uygunlaştırılarak yürürlüğe konmuş ve halka mal edilmiş kanunlar; Medenî kanun, Borçlar kanunu, Kara ve Deniz Ticaret kanunu, Türk ceza ve Ceza muhakemeleri kanunu ve Hukuk muhakemeleri usulü kanunu Askerî ceza ve usul kanunları gibi gün geçtikçe artmaktadır.

Diğer taraftan bunlara halkın yeni yeni ihtiyaçlarını karşılamak ve ve hukukî münasebetlerini içine almak için eskiye ek veya müstakil, milletimizin kendi niteliğine uygun Anayasa, İş Kanunu, Millî Savunma ve Millî Korunma kanunları, Teşvik-i sanayî kanunu, Fuhuşla mücadele nizamnamesi, Suç üstü kanun ve talimatnamesi ve fevkalâde zamlarda sebebsiz, haksız olarak mal iktisap edenler hakkındaki kanun ile İskân, Kaçakçılık, Çeltik, Orman ve Toprak kanunları gibi iktisadî, ziraî, malî kanun, nizamname ve talimatnameler ilâve edilmektedir.

Daha burada saymakla bitmiyecek olan birçok kanunlarımız mevcuttur ki bunlardan biri veya birkaçı ile ilgili bulunmayan topluluk içinde bir kişi mevcut olsun.

Bugün hiçbir ilim yoktur ki, hukuk biliminin mevzuu ve meseleleri kadar halka inmiş ve onu kaplamış bulunsun. Gündelik hayatımıza ufak

bir göz atmak bu sözün gerçek bir hakikat olduğunu gösterir.

Bu günkü ele alacağımız bütün olay ve meselelerin bir hukukî cephesi vardır. Ticaret, kültür, çiftçilik, hayvancılık, sağlık, iktisadî ve hattâ millî savunma ve korunma işlerinin hukukî bir görünüşü vardır.

İşte bu sebeple, hukuk bilgisi, bir taraftan ilim olarak nazari usuller ve araştırmalar alanında ivedilikle gelişerek, bazan mevcut olan müessiseleri kanunlaştırmak ve bazan da sosyal hayatımızda mevcut olmayan müessiseleri kurmak için yeni kanunları yürürlüğe koyarak halkın hayat ve münasebetlerini uygunlaştırırken, diğer taraftan da halkı basit hukukî bilgilerle cihazlandırılması gerektir.

Çünkü hukuk ilmi, halkın hayatının en önde gelen temel dâvalarını kendi çerçevesi içine alarak ilmin nazari telâkkileriyle halkın günlük hayat va düşünceleri arasında sıkı bir bağ yaratmaktadır.

Meselâ, özel kamu ve arsiulusal hukuku ilgilendiren yaşama, evlenme isim alma, söz söyleme ve neşir hürriyeti gibi tabii ve medenî haklar, cezaî mesuliyet, özel ve tüzel kişilik hakları, devletler arasındaki dostane ve hasmahane münasebetler bir zamanlar yalnız hukukçularca sırları çözülen meseleler iken, bugün radyo,

Hızır Kelâmlar Hakkında

Kâzım ÖZYEDEKÇİ

Halk kıymet hazinelerimizin içinde başta gelenlerden biri de şüphesiz atasözleridir. İsmi üzerinde olan, atalarımızın fikir komprimeleri ve kulaklarımızın elmas küpeleri olan bu sözleri, edebiyatımızda mümtaz bir mevkii olan « Direktör » lakabile tanınan, ilk operet yazarı Âli Bey, keskin ve derin bir zekâ, ince ve zarif buluş kaabiliyeti gösterdiği "Lehçetül haka-yik", adlı eserinde (Atasözü — kira arbası) diye bir tarif yapar ki pek hoşuma gider.

Herkesin fikir yükünü, içine koyarak karşısındakine iletmekle yükümlü kıldığı bu sözlerle, gördürülen bu hizmet mukabilinde bir tediye bulunmak lâzım gelirse idi kim bilir her insan ömrü müddetince ne kadar borçlanırdı?...

Günlük hayatımızdaki daraldığımız konuşmalarımızın çoğunda, imdadımıza yetişen bu "Hızır Kelâm",ların edebiyat sahasında terkihi unsur olarak ilk gözüktüğü ve değerlendirildiği eser "Divanı-lûgat — it Türk", olsa gerek. İçinde 290 tane sav (mesel) olduğu söylenen bu

yeni harflerin okuyup yazmayı kolaylaştırması ve dildeki sadelik sayesinde hak ve vazifelerini çok iyi bilen, dost ve düşmanını ayıran siyasi hukukî, iktisadî erginliğe sahip köylü, şehirli kadın ve erkek vatandaşların ekserisinin bilgisi içine girmiş ve halkın malı olmuştur.

Halkın iş başa düştükten sonra değil, düşmeden hukukî bilgilerle hazırlıklı bulunması, düşünce de hak

eserden sonra bu atalar yadigârı inci ve elmaslardan 18 tanesinin 1871 de "ahkâmını tasvir", ederek bir kolye yapıp edebiyat dilberinin boynuna takan Ahmet Mitat Efendi olmuştur.

Bundan sonra bunları, 1874 de "Sabır ve Sebat", adlı eserile tiyatro nevinde kıymetlendiren bazı yeniliklerin de şeref babası bulunan Hâmittir. Ondan bir çok bakımdan yenilik feyzi alan şair ve ediplerden bir kısmı keşke bu yönden de ondan bir parça alsalardı ne iyi ederlerdi.

Atasözlerimizin bir çoklarının birer vak'ası olduğu ve bunun neticesi halkın diline geçerek yerleştiği ve bir kısmının da kuvvetli halk şairlerinin ahlâkî, terbiyevî beyitleri olduğu ve zamanla bunların kamulaşarak artık söylüyenin unutulup kulaktan kulağa, nesilden nesile devam edegeldiği muhakkaktır. Birinci noktayı sağlayacak misaller benim gibi herkesçe de bilindiği için üzerinde durmuyacağım. İkinci noktaya ait misallere gelince: Bunlara ait yüzlercesini göstermek mümkün. İsmail Habip Sevük, "Edebiyat Bilgileri",

bildiği yolu kolayca ve doğruca tezvirata kapılmadan icabında yalnız başına bulabilmesi ve hukuk ilmini ve mefhumlarını ve kurallarını kolayca kavraması için bu sütunlardaki yazılarımızla halkın hukukî terbiyesini yükseltmek, mevcut hukuk bilgilerini genişletmek, kötü gelenek ve gidişlerinden kurtarmak ve sistemleştirmek suretile milli hukuk anlayışını yaratmak amacile çalışacağız.

adlı eserinde bu noktaya temas ediyor ve bunların beyit olmadıklarını söylüyorsa da mukni delilleri olmadığı gibi misalleri de fikrini tam olarak isbat edemiyor. Şu misalleri beraber okuyalım:

- 1 — At ölür meydan kalır.
Yiğit ölür şan kalır.
- 2 — Biri ger biri bakar.
Kıyamet ondan kopar.
- 3 — Akılabaydık akrep olduk biz bize
Ağrı düştük bakmaz olduk yüz yüze
- 4 — Ârif isen bir gül yeter kokmağa
Nadan isen gir bahçeyi yıkmaya
- 5 — Kenarına bak bezini al.
Anasına bak kızını al.
- 6 — Lâfını bilmiyen hödükler;
Sönmüş ateşi körükler.
- 7 — Sonraya salma fakirin kârin.
Ne bilirsin ki ne olur yarın.

Bu sözlerin hemen hepsi kafiye olduğu gibi gerek veznen ve gerekse taktii itibarile mısraları birbirine eşittir ki bu noktalar fikrimizin doğruluğunu sağlayacak deliller sayılabilir. Fakat bu günkü yazılışlarını tek satır halinde görüyoruz

Başka dillerdekine nazaran türkçemizde çok olduğunu kitaplardan okuduğumuz ve yüzde doksan dokuzu mecazî mânâyı haiz bulunan atasözlerimizin içinde birbirile tezat teşkil ve birbirinin fikrini cerhedenleri de vardır. Bir tarafta

Derdini saklıyan derman bulamaz derken, diğer tarafta ;

Kan kus, kızcılık şerbeti içtim diye öğüt verenleri de görülür.

Atalar sözünün kitap halinde 1845 de bundan tam yüz sene evvel basılmış olduğunu ve Manzume-i Durub-u emsal adını taşıyan eserin Hıfzı isimli bir şaire ait bulunduğu, kitapta bu atasözlerinin nazma sokulmuş

olduğu için bozulduğunu ve bu yüzden de okadar kıymetli bir eser olmadığını kitaplardan öğreniyoruz.

Bu yolda ilk muvaffak eserin Şinasinin « Durub-u emsal-i Osmaniye » si ve sonra da A. Vefik Paşanın « Müntebahat -ı Durub-u emsal » i geliyor ki bilâhare bunları diğer başkaları takibetmiştir

Atasözlerinin içine, bazı tâbirlerin sokulduğunu, onlara karıştırıldığını çok zaman görmekteyiz.

Şafak atmak

Ocağına incir dikmek tâbirleriyle

Yanmış harmanın öşürü olmaz.

El elin eşeğini türkü çağırarak arar

Şözlere elbette aynı gratta sözler değildir.

Atasözlerinin hususiyetlerini madde halinde yazmak icabederse şöyle sıralayabiliriz.

- a — Az fakat öz sözlü olup icazın en mükemmel örneğidirler.
- b — Söylüyenerleri ve söylendikleri zaman belli değildir.
- c — Nesilden nesile, kulaktan kulağa şifahi olarak devam edegelmektedirler ki bu hal bölgeler arasında azçok bir farklı söyleyişe sebep olmuştur.
- ç — Her sınıftan halk tabakası tarafından bilinir ve söylenirler.
- d — Yüzde doksan beşinden fazlasının mecazî mânası vardır.
- e — Bir çokları beytken satırlaştığı için secilidir.
- f — Ataların felsefî, içtimaî terbiyevî ahlâkî fikirlerinin komprimeleridir.

Bunlara hatırıma gelmiyen bazı noktalar daha, belki ilâve edilebilir.

Bu hususiyetleri sayarken aklıma "gülü tarife ne hacet, ne çiçektir biliriz", atasözü geldi. Onun için lâfı daha fazla uzatmaktan vazgeçiyorum.

Halk Şairi Osmancıkoğlu (1908-1945)

Ali Rıza ÖNDER

Saz şairi olsun, sazsız âşık olsun, bir memlekette yetişmiş olan halk şairlerini bilmek ve sazı ile, sözü ile tanıtmak halkbilim araştırmaları bakımından önemli bir iştir. Kayserili halk şairleri bir esere konu olacak kadar boldur. Bu yazıda sadece, geçen yıl ölmüş olması dolayısıyla kendisinden bahsetmek istediğimiz Osmancıkoğlu'yu ele alıyoruz:

Osmancıkoğlu diye tanınan şair, sazsız âşıklardandır. Kayserinin Hacılık mahallesinde 1324 (1908) yılında dünyaya gelmiştir. Asıl adı Hamdi Öztosundur. Sıvacılık ile uğraşırdı. Okur yazarlığı yoktu. Bundan bir yıl önce Haziran ayında hastalanarak yatağa düşmüş ve daha kırk yaşını bulmadan kendi evinde ecelile hayata gözlerini yummuştur.

Deyişlerini tamamen toplamak fırsatını bulmuş olanlar varsa içlerinde gerçekten değerli olanlarına rastlanacaktır. Osmancıkoğlu, vaktile Kayseriye gelmiş olan Şarkışlahı âşık Veyssel ile bir kahvehanede karşılıklı deyiş söylemiş ve bunda her ikisi de dinleyicilerin takdirini kazanmıştır. Son deyişlerinden iki tanesini 1943 sonlarında kendi ağzından yazmışım. Bu uzun destanlardan bir iki parça alırsak genç yaşında toprağa düş-

müş olan talihsiz şairin ruhu belki şad olur:

1942 Baharında söylemiş olduğu ve Kayseri halkı arasında bazı değişikliklerle yayılmış bulunan "Kıtlık" destanından:

Zenginler buğdayı evine tıktı
Vesika diyorlar bir karne çıktı
Kıtlığı görenler canından bıktı
Şimdi fukaranın hali yamandır

Kayseri üstüne çöktü bir duman
Tarihler de yazmaz böyle bir zaman
Tez yetiş imdada Hızır el'aman
Şimdi fukaranın hali yamandır

"Erzincan" adlı destanından:

Erzincan âfatı pek büyük oldu
Yürüttü dağlatı, golları yarı
Koca vilâyetten kaç kardeş kaldı
Kalanlara imdat eyle yarabbi

Harabeye döndü Tokat'la Zile
Babalar, analar, kızı'ile bile
Ayrılıp vatandan oldu nafile
Bunlar bizi fazla üzdü yarabbi

Kısa geldi çadırımın direği
Efiliyor Kayserinin yüreği
Battal cami tamir oldu görelim
Okundu mevlütler âlem şadıman
Bizleri her yerde şadet yarabbi

Nasıl Şenlenmesin Gönüller

İbrahim Zeki Burdurlu
Burdur - Ortaokulu Türkçe Öğ.

Ayşe abla, Fatma bacı diz dize
Dilleri o sırlı sözlerden uzak !..
Açılmış içleri uçsuz denize,
Bir cennet rengine bürünmüş toprak.

Ayşe abla, Fatma bacı konuşur:
— Şeker ucuzlamış, karneler kalkmış;
Gönülleri, tadla, hazla tutuşur:
— Fırın, ak ekmeğe ateşler yakmış.

Ayşe abla, Fatma bacı göz göze,
Sulh olmuş, ruhları çekiyor bahar;
İçler ılık olup akmış gündüze
— Askerlere izin, belki terhis var.

Ayşe abla, Fatma bacı görüyor,
Nazilli basması camlardan sarkan;
Geçmiş derdi, azık yası eriyor
Doğuyor bir dünya sulh arkasından.

Ayşe abla, Fatma bacı bu sabah,
Kalbler çiçeklenir Tanrım demişler;
Barış renklerini işlemiş tezgâh,
Uykulara doğmuş masmavi düşler.

B A Ş A K

Hikmet DİZDAROĞLU
Bardar Ortaokulu Türkçe Öğ.

Erzurumlu hemşeriler, bu adda bir tanıtma broşürü çıkardılar (1). Başak; buğdayın, verim ve bereketin sembolü. Şehirler vardır, ülke içinde kaybolmuş birer nokta; yerler gördük, vatan ortasında bir nisyan; beldeler tanıdık, şehir gövdesi içinde sonsuzluğu kucaklayan bütün bir varlık; O, artık bir şehir değil, bir vatandır. Erzurum, işte bu türlü bir yerdir. Erzurum, yâni serhad beldesil

"Başak", Erzurum Lisesinden Yetişenler Cemiyeti'nin ilk yayını. Böyle de olsa,—ve ilhassa ilk numarayla taşıdığı için—, onda, verimli bir çalışmanın belirgin izlerini görmek isterdik. O, genel çizgileriyle, Erzurum'u ve Erzurumlu'yu tanıtmalıydı. Kars Lisesinden Yetişenler Cemiyeti, bu yolda, güzel bir örnek de vermişti. (Bk. Kars Yaylâsı, Teknik Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1946). Herhalde çok aceleye gelmiş ki, "Başak", umduğumuz olgunlukta hazırlanamamış. Fakat, değerli birkaç yazı, "Başak"ı kurtarmış sayılır.

"Kurtuluş Yıllarında Erzurum" Aziz hocamız Abdurrahim Şerfi Beygu'nun daha önce, başka bir yerde çıkmış özlü yazısı. İki yıl önce kara toprağa verdiğimiz bu aziz ölü, "yüzlerce seneden beri vakayi-i harbiyenin mihver-i devranı", "istiklâl içinde hür yaşamının zevk ve nimetlerinin dünyalar kadar kıymetli" olduğunu belirten Erzurum'u çok severdi. Ona ait birçok hâtıralarımdan birisini bu-

rada anlatmadan geçemeyeceğim : Mevsim ilkbahar. Kars Kapısı'ndaki tabyaların civarında geziyoruz. Her zaman olduğu gibi, yine Erzurum'dan, tarihinden, yurt ölçüsündeki öneminden konuşuyorduk. Hiç unutmam, bir ara, gözlerini Palandöken'e ve Abdurrahman Gazi'ye doğru çevirerek, kendine mahsus samimi pozlarından biri ve asla terketmediği yerli şive ile:—"Ollum, dedi, şu menzeredeki ciyadete, sâfiyete bak! Nerede böyle memleket, nerede böyle menzere! O'na karşı duyduğum derin sevgi ve bu sözlerin üzerine eklediği heyecanla yüzüne baktım: İki damla yaş, belki "Erzurum Tarihi"nden daha üstün bir belâgatla, gözlerinden aşağı yuvarlanıyordu....

Hocamız, her öğrenci ve her yabancıda, Erzurum'a karşı sevgi ve ilgi uyandırmaya çalışır, bu uğurda zengin bilgisini cömertçe harcardı. Ne yazık ki, böbreklerindeki rahatsızlık yüzünden; etiyile, kaniyle, bilgisi ve herşeyile candan bağlandığı Erzurum'dan ayrılmak zorunda kalmış, ve kader, onu, Eskişehir'de toprağa gömmüştür.

Son defa, 1943 yılının Ağustosunda, Tophane Otel'i'nin bahçesinde görüşmüştük. Bana, böbreklerindeki rahatsızlığın şiddetlendiğini, naklini istiyeceğini, fakat, Konya veya Eskişehir'den hangisini tercih edeceğinde

(1) Başak, Erzurum Lisesinden Yetişenler Cemiyeti neşriyatından, İstanbul, 1946.

tereddüde düştüğünü söylemiş ve bu hususta fikrimi sormuştu. Selçuklu'lara ait tarihî materyel ve kaynak bakımından Konya'yı fakat böbrekleri için—suyu iyi olan—Eskişehir'i istiyordu. Demek ki, şifa umduğu yer, ona mezar oldu...

İkinci yazı, değerli hocamız Sıtkı Dursunoğlu'nun "Erzurum marşı". Bu marşı okurken, artık bir daha dönmiyecek olan ölüm-kalım günlerini, eski heyecanile, tekrar yaşıyoruz. "Erzurum Marşı", yıllarca, Erzurum'un ve bütün Doğu'nun, istiklâl kavuşma uğrunda azim ve ümidinin çok kuvvetle aksettirilmiş ifadesidir. İlk kıtasını alıyorum:

Tarihler ağlar vatan yanarken,
Eller öz vatanda na'ra atarken,
Ufukta ümidin nuru batarken,
İlk sesi haykıran yüce Erzurum!
Vatanı kurtaran yüce Erzurum!

Murat Uraz'ın "Erzurum Rakısları" ve "Bar" metinleri, anlayışlı ve araştırmacı bir çalışmanın mahsulü. Yalnız, İsmail Habip Sevük'ün "Dadaş ve Bar"ının da buraya alınması yerinde olurdu, diye düşünüyoruz (Bk. Yurttan Yazılar, Sh: 282-286). Şu cümle, Dadaş'ı ve bar'ı ne güzel karakterize ediyor: "Hayır, bu oyunları öyle bütün hakkını vererek oynamak sonradan öğrenmekle olmaz, onları oynamak için insanda uzun asırlar içinden batın batın birikmiş bir kabiliyetin mirası gerek.."

Arkadaşım M. Fahrettin Kızıoğlu'nun İlgar Kızıoğlu müstearile naklettiği "Aşık Garip'in Erzurum Türküsü", metin incelemeleri yapanlar için, faydalı ve başarılı bir örnektir. "Erzurum Türküsü"nü ilk dördlüğü:

Dinleğin ağalar târif edeyim
Pek beğendim hoş mekânı Ezrûm'ün.
Yeni-iklim çar-köşe'de bulunmaz
Söylenir dillerde şanı Ezrûm'ün

"Başak" ta daha birkaç yazı ve şiir var. Şiirlerin ikisi, "Divan Edebi-

yatında Erzurum"u, yine Erzurumlu şairlerin gözü ve diliyle canlandırıyor. Şiirlerin birisi, Hâzık mahlâsiyle manzumeler yazan Hâzık Mehmet Efendi'nin, öteki, Bayburtlu Zihni'nin. Her ikisi de, Profesör Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun "Erzurum Şairlerin'den alınmıştır. (Bk. Sh: 45 ve 67). Hâzık Mehmet Efendi'nin gazeli, Erzurumun soğuk ve kışını belirten bir özellik taşımakla beraber, daha çok, bunlardan şikâyet mahiyetindedir. Aynı şairin Nedim'e nazire olarak yazdığı:

Erzurum'un âb-ü tâbın nev-bahar
olsun da gör
Çeşme-sâr-ı çeşm-i pinhan âşikâr
olsun da gör

Matlâh gazeli ise, şehrin özelliklerini aksettirmemekle beraber, eda ve ifade bakımından, daha revan ve daha başarılıdır. (Bk. aynı eser, Sh: 44). Şehvarî'nin de, eksik olarak, Erzurum'a ait bazı gazelleri vardır.

Söylenir dillerde hoş-bû havası
Erzurum
Günbegün artsın güzel zevk-u safası
Erzurum

Ve:
Yok yok deme çok erleri var Erzenirum'un
Merdane dilâverleri var Erzenirum'un

Matlâh olanlarını (Erzurum Şairleri)nde görüyoruz. (Sh:113-114).

"Başak"ı hazırlayanlar, umarız ki, bundan sonra çıkaracakları eserlerde, daha dikkatli ve daha hazırlıklı davranırlar. Bu, Erzurum için, Erzurumlu'nun en büyük borcudur. İsmail Habip'in haklı olarak dediği gibi "Vatana borcun hiçbir vakit sonu olamaz; fakat bu serhad beldesi vatana borcundan ziyade vatandan-biz ilâve edelim: vatandaşlarından-alacaktır." Genç hemşerilerimizden, "borç"larını ödemelerini bekliyoruz.

Köy Tetkikleri :

Kızılhan

Fikret SEZGİN
Lise Son Sınıf Öğrencilerinden

Kızılhan ilçesi, Pınarbaşına 18 km. uzakta, başına söpa vurulmuş yılan gibi kıvrılan Zamantının sağ kenarında, uçsuz bucaksız yeşillikler üzerinde kurulmuş şirin bir köydür.

Köyü (1293)1877'de Ardahandan gelen göçmenler kurmuştur. Bu havali-deki toprakların kızıl oluşundan, ve köyün kuzeyinde Pınarbaşı şosesi üzerinde halen viran vaziyette bulunan handan dolayı köyü kuranlar buraya Kızılhan ismini vermişlerdir. Danışmentlilerden kalma Kalecik tepesi üzerindeki kale harabeleri, Akpınar deresindeki mağara ve kuyular, köyün mevkisinin ne kadar önemli olduğunun birer delilidir. Köyün diğer bir önemi de Elmalı, Kümearmut, Demircili, Karahacılı köylerle Sarız Bucagının köyden geçen Zamantı üzerindeki köprüden işlemelerinden ileri gelir.

Kartal tepesinden sökülen taşlarla yapılmış oldukça muntazam evli, geniş ve düzgün sokaklı, iğde ve söğüt ağaçlarıyla donatılmış; deniz seviyesinden 1300 m. yüksekte bulunan köy, 40 haneli ve 171'i kadın olmak üzere 291 nüfusludur. Köyde 23 kız 27 erkek öğrencisi bulunan bir ilkokul vardır.

Köy arazisi doğuda 2 km. batıda 2 km. kuzeyde 2 km. güneyde 1,5 km.

kadar uzanır. Arazinin yalnız kuzeyde Payaslı deresindeki kısmı sulanabilir. Toprakta ürün, ancak bire beş nisbetinde alınabilir.

İlkbaharda: arpa, nohut, mercimek yazlık buğday : Son baharda : Germir buğday, mahlut, çavdar ekilir. Köyde 3 pulluk vardı. Hemen her evin zamantıdan iki dolap vasıtasile çıkarılan suyu ile sulanan ve bostan denilen sebze bahçesi vardır. Meyva ağacı yoktur. Yalnız iki okulda yetiştirilmeye başlanmıştır. Zamantı boyunca 900 kadar söğüt ve selvi vardır. Köyde pınar yoktur, su ihtiyacını Zamantı ve beş tane suyu karşılar. Köyde yaylım dar olmakla beraber 200 koyun, 100 keçi, 60 inek, 90 öküz, 15 kadar da at vardır. Bilhas-sa ilk baharda fazla cirit oynanır.

İklim oldukça serttir. Kış Nisan ortalarına kadar devam eder. 40-90 cm. kadar kar yağar. Hattâ bazı Zamantı üzerindeki buzlar üzerinden bir taraftan diğer tarafa geçmek mümkündür. Bahar bol çiçekli olur, fakat kısa sürer. Yaz oldukça kurak ve sıcaktır. Yağmur en ziyade ilkbaharda yağar.

Köyde oldukça muntazam bir mes-cit, Zamantı üzerinde iki değirmen vardır. 9-30 yaş arasındaki hemen her erkek okuma yazma bilir.

Yeni Eserler :

Ürgüplü Saz Şairi Mahfi [*]

F. F.

İçanadolu, her bakımdan incelenmeye değer kıymet hazneleri ile doludur. Bunların meydana çıkarılması kendi sahasında bıkmadan, üşenmeden araştırmayı ve çalışmayı zevk telâkki edenlerin bu anlayışı gösterme dereceleriyle mütenasip olarak gelişir. Bunların faydalı bir şekle bürütülmesi, o işle meşgul olacak şahsen malik olacağı şeraitin vereceği imkân-a da bağlı olmakla beraber, araştırma zevkini bir defa almış olanların, gizli kalmış değerleri meydana çıkarmaması imkânsızdır. Bir gün bir joelöji öğretmeninin bir inceleme gezisinde yeni bir ittilâ hasıl etmesi, birgün bir edebiyat veya türkçe hocasının veya edebî zevki galip vasfını teşkil eden bir hocanın muhitindeki edebî kıymeti haiz şahsiyetlerin bilinmeyen dağınık eserlerini derlemesi; bu araştırma zevkinin faydalı şekiller almasına esaslı surette âmil olan kıymetli faaliyetlerdir.

İşte bu kabil bir faaliyetin sonucuna küçük, fakat cidden kendi çapında hizmet sayılacak bir

misal teşkil eden (Ürgüplü Saz Şairi Mahfi) isimli kitapçık, bir halk şairini, nisyanın tozları içinde kalmadan kurtarmış ve Mahfi'nin tamamen olmasa bile, bir kısım deyişlerini tesbit ederek halk edebiyatına bir hayli inciler daha katmıştır.

Asıl adı Ali Baba olan Mahfi, Everekli meşhur Seyranî ile çağdaş olup 1791'de Ürgüpte doğmuş ve 1855'de yine Ürgüpte ölmüştür.

Bir müddet İstanbul'da yaşadığını, yumurta satmakla hayatını kazandığını, Anadolu'dan gelen halk şairleri ile imtihan olup onların çoğuna el öptürdüğünü kitabın mukaddimesinden öğrendiğimiz Mahfinin, Ürgüpte son yıllarının sefalet içinde geçtiği, hattâ son zamanlarda gözlerinin de görmez olduğu kaydedilmektedir. Okuması yazması bulunmadığını yine kitaptan öğrendiğimiz Mahfi, ölüm döşeginde

[*] Ürgüplü Saz Şairi Mahfi-Derleyen: Ali Baran, Ürgüp-Ortahissar İlkokulu Baş-öğretmeni Kayseri, Erciyes matbaası Fıatı: 50 Krş.

iken deyişlerini tespit ettirmek için bir okur yazar çağırılmasını istemişse de, o zaman galiba bu arzusu, muhitte bin kişide bir okur yazarın ancak bulunması güçlüğü yüzünden maalesef yerine getirilememiş ve bugün Ali Baran'ın kitapçık halinde bir araya getirdiği deyişler, hafızalarında menkuş bulunanlardan tespit edilmiştir.

Bugün, ölümü üzerinden geçen 92 yıllık bir zamanda Mahfinin yaşadığı devri idrak edenlerin hayatta kalmamış bulunması neticesi deyişlerinin kısmı küllisi bu bir asra yaklaşan zaman içinde ölenlerle beraber toprağa kavuşmuştur. Gönül bu deyişlerin hepsinin şimdi tespit edilmiş olmasını ne kadar arzu ediyor. Ölümün zamanla yavaş yavaş her kıymetin üzerini nisyan külleri ile örtmesi karşısında talihsizliğe kurban giden Mahfinin çok az da olsa hafızalarda kalan deyişlerini toplamak suretile onu yarım asır sonra tamamen unutulup gitmekten kurtaran Ali Baran'ın hizmeti, bu yönden çok büyüktür.

Mahfinin 14 koşma, 2 gazel, 3 semaî, 6 divan ve 1 destanını toplayabilen Ali Baran, kitabın sonuna, yine Ürgüpten yetişen ve Mahfi ile hem asır olan ve adlarını yeni işittigimiz kıymetli iki halk şairinin, Ferahî ve Fethînin, birkaç koşmasını da koymuş. Zannıma göre yazar, bu iki saz şairinin de dillerde dolaşan koşmalarını da tespit etmiştir. Onların da bir kitap halinde bastırılması geciktirilmemelidir.

Birinci hamur kâğıda güzel bir kapak çerçevesi içinde bastırılan kitap 43 sayfadır. Bizde doğru-yanlış cetvelsiz kitap bastırılabilmesi illethin maalesef Ali Baran da yakasını kurtaramamıştır. Bu kadar sayfalık bir esercikte olsun hatâ olmamasını gönül ne kadar isterdi.

Mahfinin mezarının bulunmadığını kitabının önsözünde bildiren yazar, bilâhère yaptığı sıkı bir araştırma sonunda bulmuş ve fakat kitabın o zaman önsöz kısmının basılmış olduğunu bir konuşmamızda söylemişti. Bu mezarın bugün bulunduğu yerin onarılması aydın Ürgüplülere düşen insanî bir vazifedir.

Önsözde, Mahfinin Everekli Seyraniye yolladığı bir davet haberinden bahseden yazar, Sayraninin Mahfiye gönderdiği cevabı da kaydediyor ki enteresan olması itibarile ben de o cevabı aynen buraya alıyorum.

Dâvete Seyraninin cevabı:

İmam olduk kuraya
Yeni geçtik sıraya
Sen gelirsene buraya
Ben varırım oraya.

Bu cevabı alan Mahfinin "Çok şairlere el öptürdüm amma, Seyrani'den korkarım,, dediği rivayeti söyle-nirmiş.

Seyranî kadar yaygın bir şöhrati bulunmamakla beraber birçok koşma ve divanları değer bakımından hiç de ondan aşağı olmıyan Mahfinin, son zamanlarda eline geçen, kitabına koymadığı bir koşmasını Ali Baran'bana getirdi. Tasavvufî bir mânâyı haiz bu çok güzel koşmayı okuyucular aşağı da bulacaklardır. Koşmalardan ikincisi kitaptan alınmıştır.

Son zamanda tespit ettiği gerek bu koşmada ve gerekse kitabında bulunmadığını söylediği halde şifahen, sonradan bulduğunu söylediği mezar-taşı meselesi kitabın bastırılmada acele edilmemesi gerektiğinin ufak delilidir. Ferahî ve Fethînin, geciktirilmenden çıkarılmasını temenni ettiğimiz koşmalarında, bu acelelikten elde edilememiş noktalar olmamasını dilerken halk edebiyatına yaptığı hizmetten dolayı Ali Baran'ı kutlar ve eseri edebiyat severlere tavsiye ederiz.

MAHFI'NİN Derlenmemiş Koşması

Seyyahı âlemde selman içinde,
Bir hu çektim, bir eyvallah, bir destur.
Üç nesne söylenir cihan içinde,
Bir Nesimi, bir Merabut, bir Mansur.

**

Eles hitabında rivayetimiz,
İllâya bedeldir şahadetimiz,
Derunu dilimde ziyaretimiz,
Bir Arafat, bir Beytullah, bir de Tur.

**

Cihan bivefadır olsan Eflâtun,
Zannetmen bizlerin maksudu altun,
Biçare Mahfi'nin olduğu meftun,
Bir imandır, bir cemaldir, bir de nur.

K O Ş M A

Kıymet mi biçilir cevher taşına
Bir kâmilce sarraf karışmayınca
Kimse üstat olmaz kendi başına,
Varıp erbabına danışmayınca.

**

Sevda dedikleri zehir dikenî,
Cismi harap eder götürür teni,
Söylemeyim derim, söyletir beni,
Bu aşkın âsarı savuşmayınca.

**

Yarap düçüşmimin dökme kanını,
Bağışla Mahfi'nin pür isyanını,
Kimsenin gurbette alma canını,
Varıp silâsına kavuşmayınca.

Çamlıcadaki Eniştemiz

İ. Zeki BURDURLU
Burdur-Ortaokulu Türkçe Öğ.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Boğaziçi Mehtapları, Fahim bey ve Biz" adlı eserlerinden sonra yayınlanan "Çamlıcadaki Eniştemiz" hikâyesi edebiyatımıza yeni bir eser daha kazandırdı. Bir çok bakımlardan özelliklerinin kendine has olması dolayısıyla yepyeni sanat başarıları getiren bu eser, toplu olarak şu özellikleri taşıyor.

1- Eser, çocukluk psikolojisinin, yıllardan sonra şuurlu bir hatırlama üzerine kurulmuş. Çocukluğun ruh durumuna kudretli etkileri yapan bu endişe, bu hatıraların safiyetinde görüldüğü gibi bütün ince çizgileriyle anlatılmıştır.

2- Çamlıcadaki enişte Hacı Vamık bey, portre çizme hünerinin gerektirdiği noktalarla her yerden ölmez bir hale getirilmiş; iç, dış yapıları, ruh durumları; gönlünün hasletlerinin, fikirlerinin ve huyunun bütün görünümüyle çizilmiş ve canlı bir hale getirilmiştir.

3- Çamlıcadaki enişte, o zamanın hayat şartları içinde, Çamlıcadaki konakta, o hayatın yaşamı icablarının etkisi altında, daha çok deliliğinin çerçevesinde yaşatılmış, zamanın özellikleri de birer birer belirtilmiştir.

Gerçek bir sanatçının değerli bir eseri sıfatını kazanan bu kitabı sıraya dizdiğimiz özelliklerine göre inceleyelim. Yıkılmaz bir üslubun temellerine dayanan ve her şeyi olduğu gibi, ruha aksettirdiği gibi tesbit eden gözlem kudreti; her duyguyu ve her olayı her bakımdan gereken şekilde anlatan ya-

zı dizisi; tam Türkçe tam deyim ve söyleyiş esere hakim olmuştur. Dil ve sanatçı hünerinden gelen anlatış, bir hatıra silsilesinin anlatımını bir hikâyeye içine sokmuştur. Eseri okurken hatıra izlenimlerinden, yumşak bir hikâyenin sanatla ölmezleşen ifadelerine giriyor ve hikâyeye içinde gerçeğin gerçek olarak belirtilen şeylerine, hatıraların güzelliğine varıyoruz.

Çamlıcadaki enişte, Hacı Vamık beyin portresini bütün olarak yukarıda saydığımız temel tamlayıcı unsurlarıyla görüyoruz. Yazar, çocukluk yıllarını, bu günün yaşama şartıyla karşılaştırır. gibi hatırlıyor, onları düzenli bir sırayla anlatıyor.

Bu deli eniştenin iç ve dış durumları, karısının bu adama karşı duyguları, Çamlıcadaki köşkün iç hayatı, hayat icapları, Çamlıcanın o günkü durumu, güzelliği, birer, birer anlatılıyor.

Eserin mihveri Hacı Vamık efendidir. Önce onu tanıyalım. "Birer damla siyah alev gibi ışıldayan gözlü sararmış, buruşuk ve canlı yüzlü eniştemiz, daimi omuzlarını ve kaşlarını biraz yukarı doğru kalkık ve başını biraz öne doğru eğik tutarak, daima biraz etrafı kollayan, bir tilki gibi, tetikte, sinirli ve hamarat görünürdü. Siyah gözlerinin adeta zincirden boşanmış gibi çabuk bakışlarının biraz kadifeleştiren bir teenni ile güya pusuda beklediği hayat tadlarını kaçırmayalım der gibi bir hali vardı. Hızlı hızlı

konuştuğu gibi lâkırdı etmeğe o kadar alıştı ki snstugu zamanlarda bile, dudakları biraz kımlıdayarak, söylemeğe hazır olduğunu duyurur ve bazan gözle görülür bir hodgâmlıkla içine doğru kayan bakışları sanki bir sustuğu şeylerin lezzetinden haz alarak, onları kendine saklar gibi olurdu.

«Eski zaman adamlarının teşrifatlı ve yaşlı haliyle, [kumral telleri sanki sıcak bir iklimde bir parça kavrulmuş gibi biraz kıvrırcıklaşmış sakaliyle, bir merhamet ve şefkat duygusuyla gibi daima biraz titreyen ve insana eskiden aşınasıl olduğu bir muhabbet havası duyuran tebessümüyle, o, benim çocuk gözlerime, büsbütün ihtiyar değil ama, orta yaşlılığın son haddine gelmiş gibi görünürken ancak kırkbeş yaşlarında olmalıydı.» (Sa; 18-19)

Bu, daima evde kalan, büyüğü, şeytana, uğura, uğursuzluğa, nuskaya, nazara, inkisara, bedduaya, rüyaya, namahremliğe, ahrete, öteki dünyaya inanan; «başına gelen en küçük şeyleri bile hep büyük sebeplerle mazur göstermeye kalkışan» (Sa; 80) «Daima bir takım malûmat vererek, dil dökererek ve lûgat paralıyarak âlim görünmek isteyen n» (Sa: 88) «Hiç şüphesiz, o, sevdiğimiz yemeklerin tadında vücudunun açıklığını gidermek zevkinden fazla bir inhimak ile, adeta içtimâî, felsefî bir meyille hayatın halikin iyiliğine dayanışın verdiği bir emniyet duyan» (Sa; 101) «her gece, yatağının kenarında duvara doğru sıralanmış yastıkların yerlerini değiştirerek ve yatağının üstüne koyup kaldırdığı battaniyeler, örtüler ve hırkalar ve etrafına aldığı bir çok gecelik eşyası ile odasına bir yataklı vagon veya vapur kamarası odası ve geceye, geçirilmesi güç bir seyahat şekli veren» (Sa: 131) bir çok garip âdetleri bulunan, karısıyla iyi geçinemiyen; memur bulunduğu uzak yerlerde yorgun düştüğü, ıstırap çektiği

korkularının teptiği, nöbetlerinin nüksettiği ve hastalıktan uykusuz kaldığı geceler, kendini unutmak ve avunmak için, bir masal dinler gibi hep köşkünün hayaliyle oyalanan» (Sa: 195) «Azlonup İstanbula döner dönmez bir taraftan hemen köşküne yerleşmeğe çalışır; bir taraftan da yine tezada düşerek bemen bir memuriyet istemiye koşan» (Sa; 205); karısının bir dargınlığına kızarak hemen onu boşayan; bir gün o saltanatlı köşkünden vazgeçen; kadın delisi olan; Tellâl Hüseyinle macaralar geçiren; nihayet bu dünyaya gözlerini yuman deli enişte Hacı Vamık bey, edebiyatımızda beliren ve canlı kalacak olan portrelerden biridir.

Bütün bu hayatı, hatıralarının aynasında seyreden yazar, bu canlı enişteyi, bize, tam bir gerçek içinde veriyor.

İşte, o eniştenin çevresi; Çamlıca «Nihayet, asıl Çamlıca demek olan Kısıklı caddesi, solda, büyük Çamlıca sağda Kısıklı meydanında, küçük Çamlıca yolları başlar ve etrafı yine şairane isimler sarardı. Karşımızda uzun Alemdağı caddesi, sağ tarafta Suphi paşanın kır menekşesi kokuları ve bülbül sesleriyle büyük korusu, daha ileride Libada, korunun arkasından geçen Bulgurlu caddesi üstünde, sol tarafta hanım seddi denenen bir yer vardı ki hakikat, o civardaki köşklerde bulunan hanımlar akşamları buraya gelirler, asırlık büyük çınarların gölgesine yerlere serili ehramlar üstünde oturlardı. Daha sonra Bulgurlu ve Söğütlü çayırı gelirdi ki orada Hüseyin Cahit beyin hikâyeye ettiği köy düğünleri olurdu.»

«Çamlıcanın bu asıl ettiğine gelincebir » alâimüsseme"ya bakar gibi içimde bir kaç hissin birden en şefkatli renklerle parıldadığını görürdüm O zamar cidden bir kurtuluş emniyeti bulur, Üsküdar'dan Çamlıca'ya çıkmak için yorulan manevî kanatlarının artık çırpınmadığını, dümdüz bir

sahada uçtuğunu duyardım. Burası yüksek, ihtişamlı, biraz münzevi ve başkalarınca unutulmuş ve kendi gönlüyle biraz mumyalaşmış gibi bir yer, fakat kendi kendine kâfi gelen bir bütün şehirdi. (Sa : 37)

İşte köşkü: « Her zaman serin gönlünü duyduğum köşkün harem kapısından girince, ötesi berisi aşınmış hasır döşeli alçarak tavanlı alt kat sofası açılmış kollara benzeyen çifte basık merdivenlerle kolayca çıkıveren üst katı insana ilk görünüşte, biraz boşluk ve yalnızlık hissi verirdi. Bu geniş odalı bir sofalı ve ilk katından itibaren, yüksek tavanlı, bütün kapıları ikiye kanatlı ve billur topuzlu ve duvarları nakışlı, eski zamanın saffetli bir tarzda gösterişli evlerinden biriydi. Eniştemiz onu eski bir halde satın almış, acele bir tamirden sonra, galibe benim doğduğum senede içine yerleşmiş ve yaptırmak istediği esaslı tamiri de daha gelmeyen bir zamana bırakmıştır. » (Sa : 45)

« Köşkte yerlerdeki hasırlara serilen halılar üstüne konmuş minderlerde otururlardı. Ve bahçenin siyahimsi kabuklar altında kırmızımtrak gövdeli, gayet yüksek fıstık ve çam ağaçları kocaman şemsiyelerini ta üçüncü kattaki odaların hizasında açarlardı. Öyle ki biz yerimizden başımızı çevirsek tam oturduğumuz minderlerin hizasında, bizi dinler gibi bakıştıklarını ve rüzgârla arada sırada sallandıkça başlarında daima taşıdıkları bir Çamlıca uğultusunu duyardık. » (Sa:46)

İşte içinde yüzdüğü itikat âlemi : « Halbuki iliklerine kadar dinin kanatları, emirleri, nehiyeleri, lezzetleri, nedametleri, rüzgârları ve fırtınaları içinde bocalıyan deli eniştemizin bütün âsası ve hüviyeti dinin selâmetiyle daha yatışmamış olduğu görülmüyordu. Bu dindar, sofı, müteassıp adam dinin şüphesiz inanmadığı nice şeylere inanarak heyulai bir korku içinde kalıyordu. » (Sa : 57)

« Hacı eniştemizin sofuluğu kendisini bir terketmezdi. Lâkin onun çok kerre unutturmak istediği adakları, nezirleri, abitleri ve kendi unutmak istediği nedametleri, korkuları ve hatıraları olacaktı. Bu zamanları birtakım dualarla güya tamir etmek istediği şey, hendi hayatı olan çalışkan bir ameleye benzerdi. Din gece saatlerini ibadetsiz bîaakmışken, o, herkeşe asude bir unutuş saati gibi gelen gece yarıları kalkar, meselâ nafile namazları kılar ve helecanlı dualara daldı. Demek ki mütemadiyen namaz, oruç gibi dinin emirlerini yerine getirmeye dikkat eden, bu hususta pek ihtiyatlı görünen. o kadar ki, yemek yemeği pek severken kendini bazan üç aylarda da bir kaç gün oruç tutmaya cepheden bu mutaassıp adamın bütün bunlara rağmen ruhunu düzeltmiyen, tasfiye etmiyen, onu hakiki ırşada erdiremiyen bir şey bir noksan vardı. » (Su : 65)

Bu yer, bu köşk ve bu yaşayış saatleri içinde yaşayan bu adam, yazarın çocukluk günlerinin, gecelerinin, bir konusu olmuştur. Dünyada, ruha akse-den, bu tek adam onun annesinden, babasından daha üstündür. İşte bu hatıra, bu anıstan gelen kudret eserin birinci temel taşını teşkil ediyor. Çocukluğun masum gözlerinde yükselen bu enişte, ona bütün özellikleriyle hâkim olmuştur. Onu, kendisi üzerinde uzun uzun düşündürüyor. Kitapta bu noktaya da yani, çocukluk hatıralarının büyüklüğüne de şahit oluyoruz. « Yaşanan günlerle geceler içinde çocukla evin arasında büyük bir mahremiyet teessüs eder ve çocuk, içinde yaşadığı evi kendisine süt veren canlı bir mahlûk gibi sevmesini ve onun gönlünü açarak onun musikileri duymasını iyi bilir. Zira, daima böyle hülyalarımızla tatlılaştırıp ağdalaştırarak gönlümüze sindirdiğimiz evler ve içinde mevsimlerimizin tatları olgunlaşıp kalbimize sızan mahalleler

başkalarına sevimsiz, lezzetsiz, hattâ belki gamlı ve kasvetli gözükse bile bize yine hoş, derin, gönüllü ve âdeta dünya güzeli görünür. Onları hep gönlümüz gece gündüz dokuduğu isteklerimiz, hülyalarımız ve ümitlerimizle besler, öğreniriz. Böylece onlardan başkalarının görmedikleri, bizimse âşinaları olduğumuz nice mânalar buluruz. » (Sa : 43)

« Eniştemize dair ilk hatıralarım sekiz on yaşlarında bulunduğum zamanlara aittir. »

« O zamanki sakin ve sessiz günlerin birinde, daha ilk defa olmak üzere, evin içinde akrabalarından birinin bağrıışmalarla karışık bir kavgasına şahit oldum. Tanıdığım ve her zaman ciddi hallerini gördüğüm yaşlı adamlar böyle öfkelenince ne kadar çirkinleşiyorlardı. Yüzlerinin çizgilerinin çizgileri bütün eski rahat, munis, şefkatli mânalarından ayrılarak münafilek ve hasta bir hal alıyordu. Ve bunu ilk defa gördüğüm için o günün hatırası bende pek pek canlı kalmıştır. »

« Haykırıyan seslerini duyarak bulundukları odaya girmeye cesaret edemediğim bir anda eniştemizle Enkserciyan efendi bağıra çağıra sofaya çıkmışlardı. İkisi de ayakta duruyorlar ve birbirlerine hışımla bakıyorlardı. » (Sa : 70)

« Ben o sözleri dinliye dinliye uykulamağa başladığım zaman, uykuya dalmak için, her zaman ki âdetim gibi, hülyalarımın içine yerleşirken altında daha çok ısınmak için güya Sahrayı üstüme çeker; rahat etmek için güya başımı Arafat dağına yerleştirir ve emniyette olduğumu duymak için, güya Akka kalesine çekilirdim. Uykuma dalarken duyduğum ve tattığım bu Arabistan'dan ruyamın içine bir avuç tohum götürmüş olurum. Ve bunlardan, çimlenen tohumlardan olduğu gibi, ruyamın için de bana bir devir açılırdı. Eski ninnile-

rimi duyar gibi bunları yalellilere karıştırır ve Arabistan içine girdiğimi sanırdım. Ağır başlı gecelerimde usul usul, Mısul yanıma gelirdi. Ve hülyalarımın neşelendiği akşam beni serin sularının sesleriyle dâvet eden serin bir cennet duyardım : Şam. Bazan başıboş ve yalnızca çingiraklarının hüznünü dolaştırmak için geçen kervanların çanları uzaklarda ve yanıklarda uzun uzun çınlar, ağlar, uğuldardı. » (Sa : 241)

Çocukluktan gelen bu duygular, bu belirli izlenimler esere baştanbaşı hâkimdir. Çamlıca'da ayrı bir dünya gibi duran o köşk, başta enişte olmak üzere bütün insanlarıyla başka bir âlemdir.

Abdülhak Şinasi Hisar, bu eseriyle bize dört başı mamur, her noktası tamam bir hihâye vermiştir. Hikâye sanatının başarılı unsurlarının hemen hepinin bağrında taşıyan bu eserde dil pek mükemmeldir. Anlatışın, söyleyişin bu kadar açıklıkla ballaşması hemen pek az görülür. Üzerinde yıllarca çalışalım, artık olgunlaştığına karar verilmiş ve sonra yayınlanmış izlenimini veren eser, olgun güz mevalarının lezzetini taşıyor. Üslûp, tamamiyle içten gelen ve özentiye uğramıyan bir üslûp. Ne ağdalı, ne pek sade. Tam insanın hatıralarını gösteri veren bir üslûp. Tamamiyle olgun, tamamiyle maksadı en haz verici şekilde söyleyen bir üslûp. Şimdi, hem bu üslûba, hem de bazı özelliklere bakalım. Yazarda, her şeye, o şeylerin kendilerine mahsus özelliklere canlandırılmasını sağlayan kudretli bir gözlem kaabiliyeti var. Esere realist sıfatını veren bu unsur, hemen her satırda kendisini şiirleşen bir eda ile gösteriyor. Bu kudretli gözlem başarısını görmek için şu satırları beraber okuyalım. « Deli eniştemiz, gözlüklerini takıp bu kitaplar üstüne öyle bir atılırdı ki, bunları okumak heyecanından, bazan yemek zamanlarını bile

unutur, kaçırır, ahtâ bazan uykusuz kalır, esner, fakat gözlerinden yaşlar aksa bile, yine kitabı elinden bırakmaz, uyuklar, fakat yine okur ve uymazdı. Bu okuma hırsı da onun dolgun ve aceleci hayatında, yemek memuriyet, kumar, şehvet iptilâları gibi âdeta bir âfet olurdu. Satın aldığı, ciltlettiği, okumak için komşularından kitaplarla kanmıyor, doymıyordu. » (Sa : 96)

İşte bir insanı tamamiyle canlı gösteren bir fizik portre : « Deli eniştemizin ihtiyar babası Hacı Rakım Efendi kısa boylu, tıknaz, pempe tenli ve yelpaze gibi açılmış bembeyaz sakallı, güler yüzlü, ateş gözlü, siyah, sert ve çevik bakışlı ve o zamanki ricalin sevdikleri ve saydıkları yarı mutasavvıf ve yarı da İstanbul'un yetiştirdiği o kelli felli, mizaçtan anlar, gönül avlamasını bilir, dalkavuklardan biriydi. Ona hürmetle "Hacı Rakım Efendi", bazan da « Efendi hazretleri » derlerdi. Bu saygının, sevginin hikmeti neydi, doğrusu pek bilinmezdi. Galiba Rakım efendi doğuştan neşeli bir mizaç ustası olduğu, kafası, işleri daima yolunda bulunduğu ve göstermesini bildiği için aranırdı. İhtimal bazı tabiatlarda hayat sevgisi o kadar şiddetlidir ki yanlarındakilere de sirayet eder ve bunlarda neşelendirdiklerini duyarlar. Onlardan taşan hayat sevgisi o kadar tesirlidir ki insanın bir melâle kapılmış olduğu ve ruhunda bezginlik duyduğu zamanlarda kendilerinin huzuru daima, hayırlı, şeyler yolunda kehanetleri, daima neşeli sözleri sinirlere birer kadeh kordiyal gibi tesir eder. » (Sa:209)

İşte güzelliğine doyum olmayan bir tasvir : « Kerevetlerin şilteleri üstünde yahut yerlerde yapılan yataklarda yapılırdı. Zaten o devirde hem çok misafirliğe gidilir, hem de yatanlar, karyolalarda, basma kalıp bir yatak bulmazlardı. Misafir gidilen evlerde her sabah kaldırılan ve üst üste is-

ERCİYES'E

*Asır boyu dik başın ak
Eteğinde altın yaprak
Şerefisin ey ulu baş
Suyun içsem bardak bardak...*

*Elime alsam da sazi
Ansam Köroğlu Ayvaz'ı
Bulutlara durak olan
Başında, geçirsem yazı*

İsa SARIARSLAN
Pazarören Köy Enstitüsü Son
sınıf Öğrencilerinden

tif edilen denklerinden o gece için indirilmiş bir köşk ve iki şilte getirilir, yere üst üste serilir ve el ile yapılmış sanat eserleri gibi, başkalığını evvelce tahmin edemediğimiz ve kıvamı o geceye mahsus bir hususiyet alan bir yef yatağı yapılırdı. Bu yatakların hep temizlik, yumuşaklık, rahatlık, lâvanta çiçeği kokusu gibi müşterek vasıfların dışında, her defasında o geceye mahsus bir şivesi olurdu. Ona yatınca bir yeniliğe rastlar, o gecenin saatleri içinde hususî vücuduyla kucaklanmış olur ve onu halimize uydurur, hemen bir yuva yapar gibi, şurasını çeker, ötesini düzeltir, berisini kabartır, kenarına bir yastık koyar, beride bir yumuşaklığını daha çok duyar, biz de ona uyarak onu kendimize alıştırdık. » (Sa : 47) Ve işte Çamlıcada günlerin ve gecelerin güzelliğini ören cümlesi « Böylece, çimenlerin kabardığı, ağaçların taşıdığı, havanın sanki tatlı bir haber taşıdığı ve zamanın güya geçmez bir hale, yani ebediyete vardığı mutlu bir iklim girer ve onun içinde yüzerdik. Çamlıkta, korulukta dolaşır, oynar, dizlerimize kadar otlar içine daldık. Kestanelikte ağaçtan düşen

VAPUR VE YELKEN

*O şimdi bir ıstık dünyası içinde,
Bizse karanlık bir enginde, rüzgârda.
O şimdi bir motör sesile yorulmuş,
Bizse bir yelkenin hüznüyle, sularda.*

*O şimdi rahat bir yatakta, düşünür
Uzaklarda kalan zarif odasını.
Bizse yatacağız böyle, soyunmadan
Tadarak ölgün bir hayâlin yasını.*

*Süzlüp gidiyor, gecenin koynunda,
Yarın bir beldeye incek o peri.
Yelkene kapılmış uçarken diyoruz :
Biz at koştururken gülecek tan yeri.*

*O büyük bir şehrin güzelliklerine
Güzel gözleriyle, mahmur bakınacak.
Bizse köy yolunda uykusuz ve hârap
Seyre dalacağız güzü yaprak yaprak..*

S. N. ÖZERDİM

yapraklar üstünde koşar, yerlerden kestane toplardık. Ve ağaçlardan dökülen ıhlamır kokularını güya bir fincandan içiyormuş gibi duyardık. »

Her yer ve her şey, güzellikle parıldar, bütün tabiat da, tattığımız lezzetten olacak, yavaşça titrer görünürdü Şeytan arabalarının ve tavşan bıyıklarının ancak kendi duydukları küçük esintilerle, hafif, hafif, sanki lezzet ürperişleriyle titreştikleri, toprağı kaplayan bütün otların hem güneşten kendine yağın ışıklarla, hem de ara-

larında yaşayn böceklerden taşan seslerle âdeta canlı oldukları sezilirdi. (Sa : 114)

Bu güzelliğine zor duyulur derecede güzel olan eserin özellikleri sade, bunlar değildir. Biz, yalnız en belirli vasıflarını göstermiye çalıştık. Bütün lüğülle Türk edebiyatına her bakımdan bütün bir canlı portre kazandıran eser, yeni edebiyatımızın dünya edebiyatına gururla gösterileceği kitaplardandır. Yazarı kutlar, "Geçmiş zaman Adamları,,nı sabırsızlıkla beklediğimizi hatırlatırız.

MEHMET TÜRK

İle Bir Konuşma

Kâzım ÖZYEDEKÇİ

Matbaada bundan evvelki sayının sahife tashihlerini yaparken içeri birisi girdi. Akşama kadar girip çıkan eksik olmadığı için başımı kaldırıpta bakmak aklıma bile gelmedi. Yanımda duran sermürettipte de bir kımıldama olmayışına göre giren ya fincanları almya gelen kahveci çırağı veya gediklilerden biri olacaktı. Tahminim ne kadar da yanlışmış. Meğer içeri giren bir halk şairi imişte habermiz yokmuş.

«Bir kitap bastıracağım...» Sözü nü işitince sermürettip doğruldu; ayağa kalktı. Şu sıralarda otaokul çocukları dahi kitap bastırıldığı ve eser sahibi olmak artık eski ehemmiyetini kaybetmiş olduğu için aldırış bile etmedim; müretteplerin, «iğne ile kuyu kazma» misaline tıpa tıp uygun düşen dizilerini okuyup, yanlışları bulmaya devam ettim. Onlar birşeyler konuşuyorlardı ama zihnim bu tarafta olduğu için duyuyor fakat ilgilenmiyordum. Bir aralık kulağıma «şimdilik param yok» lâfı çalındı. Ve biraz sonra da kapıya doğru adımlar atıldı. Hattâ kapı açıldı. Bu sırada elimdeki sayfa mı bitmişti, yoksa yorulan gözlerim ve ağrıyan başım mı usanarak sahilere yüz çevirmişti bilmiyorum. Başımı kaldırıncı elinde bir defter tutan bir köylünün tam dışarı çıkmak üzere olduğunu görmüş ve bunun da mutlaka Akkışlalı Mustafa Bayhan gibi bir halk şairi olacağını kestirmiştim.

Adam, adım atıp kapıyı kapamasına vakit kalmadan hemen seslendim: «Gel bakalım delikanlı, kitap mı

bastıracaksın?»

Bu sözüm onda arzusunun tahakkukunun bir müjdecisi ümidini doğurduğundan mı, yoksa çağırıya icabet etmemenin bir kabalık olacağını düşünmeden mi, herneyse, geri geldi. Oturması için karşımda yer gösterdim. Ürkeklikle, hattâ bariz bir çekingenlikle maroken koltuğa ilişir gibi oturdu. Rahat oturması için tekrar söylemek mecburiyetinde kaldım. Biraz emniyet bulur gibi oldu ve az geri çekildi. Daha fazla ısrar etmiyerek hemen sordum:

— Sen şair misin delikanlı dedim.

O, biraz çekingen biraz mahcup bir tavırla

— Evet dedi.

Adımı ve nereli olduğunu, tevellüdünü ve ne işle uğraştığını sordum. Adı Mehmet Türk imiş, ve Bünyanın Kululu köyündenmiş. 321 doğumlu imiş. Çiftçilikle uğraşıyormuş. Evli ve iki de çocuk babası imiş, 261 deyişini kitap halinde bastırmak istiyormuş fakat bastırmağa parası yokmuş. «Valiye git» demişler; gitmiş fakat makamında bulamamış. Valiyi görme sebebini öğrenenler Halkevini tarif etmişler o da kalkmış Halkevine varmış. Başkanı bulamamış. «Matbaaya bir uğra belki ortaklık basar» demişler. Ve buraya göndermişler. O da bu şeraiti bulamamış tekrar valiyi görmüye gidecekmış.

Deyişlerinden bir ikisini duymak isteyerek okumasını söyledim. Elinde katladığı defteri açtı ve başta-rafından okumaya başladı. İlk koşma bitince

— Bu posta bitti bey dedi. Anladımki koşmalara (posta) diyor. Zaten taç beyti koşmanın artık son bulduğunun bir işareti iken bunu benim bilmediğimi zannettiğinden mi, yoksa okuyacağı öbür koşmanın değişikliğini anlamıyarak bir hataya düşeceğimi tahmin ettiğinden midir her ne halse böyle bir açıklamaya lüzum gördü. Ben «Devam et» dedim. Yeni bir koşma daha okudu ve o postayı da bitirdi. Bunlar fena koşmalar değildi. Hoşuma gitmişti.

Köylüye, dağlara, Cumhuriyete filân söylenmiş koşmaları olup olmadığını sordum.

— Var diyerek sahilfeleri karıştırmaya başladı. Ve «Dağa» başlığını taşıyan birkaç koşma okudu. Defteri elime aldım, şöyle bir aktardım. Mehmet Türk koşmalara birer başlık da koymuş «Güzele» «Gönüle» «Dağa» «Uzun yaylâya» v.s... En çok göze çarpan başlık «Güzele» idi. Yazısı çok güçlkle okunuyordu. Kendi zevkime göre okuyayım diye aldığım halde söktüremedim. Defteri tekrar kendisine uzatırken

— Mehmet Türk dedim. Koşmaların hoşuma gitti. Hepisi de güzel. Ben Halkevinin Erciyes mecmuasının yazı işlerine bakıyorum. Geçenlerde senin gibi bir halk şairi de geldi o da Bünyandandı. Onun hakkında ben bu defa mecmuaya bazı şeyler yazdım, hattâ koşmalarından bir iki parça da koydurdum. Ankaradakiler bu yazıları mutlaka okurlar. Eğer o koşmalarda bir kıymet bulurlarsa bize yazarlar, biz de onun sahibini çağırır kendisine mes'eleyi söyleriz. Yok eğer beğenmezlerse o da talihe... Belki tanırsın o şairi. Akkışladan Mustafa Bayhan...

Tanıyıp tanımadığını sordum. «İyi tanırım geçenlerde köyümüze gelmişti de anlatıyordu» dedi.

— Âlâ öyleyse dedim. Eğer istersen senin için de bir yazı yazayım,

koşmalarından bir iki tane de alalım; hem etrafa adın, hem de yukardaki büyüklere arzun duyurulmuş olur ki fena olmaz..

Kendisine henüz forma halinde olan Mustafa Bayhan hakkındaki yazıyı gösterdim ve biraz da okudum. Razi oldu.

— Peki dedi siz nasıl isterseniz öyle olsun. Defteri tekrar açtı. Okuduklarından bazılarını yazdım. Bunları okuyucular ayrı bir sayfada bulacaklardır. Gerek kafiye, gerek vezin ve ifade bakımından bir çok hatâları bulunan bu koşmalar; muhakkak ki sahibinin kültür durumu ve içinde bulunduğu şeraite nisbetle fena şeyler olmamakla beraber, yüzüne karşı kendi yazısını kötülememek için söylediği gibi fevkalâde güzel şeyler de değildir. Üzellerinde işlemesi için yazarı tenvir edilir ve ona bazı bilmediği kısımlar söylenir veya öğretilirse, muhakkak ki böyle köşede bucakta yetiştigi halde müsait imkân bulamamaktan boy atamıyarak kuryan fidanlar veya çöplükte kalmıya mahkûm cevherler kaybolmaktan, heder uğramaktan kurtulur, yazdıkları şeyler bir değer ifade eder ve halk edebiyatımız da bu suretle yeni yeni kıymetler kazanır. Onun için bu gibilerin ellerinden tutmak, onları «sanat sanat içindir.» perensibi üzerinde yürüterek, ellerindeki şeyi şunun bunun gözüne girip lütfuna mazhar olarak biraz dünyalık ve bir de yer kazanmak maksadile bir âlet haline, bir vasıta haline düşürmesine meydan verdimemeyi çalışmak, hem örnek olması ve hem de o halk şairinin yetişmesi bakımından çok lâzımdır.

Bu gibi kıymet nişanesi taşıyanları himaye bir borç olmalı; fakat hiçbir zaman bu, sanatkâr yetişecek olan kimseyi asıl maksattan uzaklaştıracak şekle kalbedilmemelidir... Böyle köşede kalmış bir adsız halk şairinin ölüm yıl dönümü münasebetile

A. Rıza Önder tarafından yazılan bir yazı diğer sayfalarımızdadır.

Uzunla orta arasında bir boyun ve sivri bir kafa ve yanık bir yüzle, ufak ufak zeki bakışlı iki gözün sahibi olan Mehmet Türk, benden ayrıldıktan sonra Halkevi Başkanını da bulmuş ve benimle konuştuğunu da söylemiş olmalı ki Başkan Reşat Oğuz, şairin bir kaç daha koşmasını almamı isteyen ve bu arada kendisine ufak bir yardım da yapılacağını bildiren bir mektupla bana yollamış. Yardım yapılmasına çok sevindim. Keşke imkân ola da evimizin bütçesi müsait olsa, koşmaları Halkevi bastır-sa,.. Hem şaire hem de kendisine faydalı olur. Ama bildiğim bütçesi ile maalesef bu mümkün değil.. Ancak onu Genel Sekreterlik yapabilir ki, eğer bu olursa yapılan şey mahalli-ne masruf olmuş olur.

UZUN YAYLA

Uzun yayla metin otlu
Atça çerkezler kuvvetli
Kızlarının dili tatlı
Şen olasin uzun yayla

Uzun yaylada mor çiçek
Otları büyüsün biçek
Çerkezin kızları koçak
Erimesin buzun yayla

Uzun yayla, havan serin
Çok söylerim derdim derin
Çerkezin kızları nârin
İras geldi gözüm yayla

İlkbaharda suyun coşar
Çiftçiler öküzün koşar
Bizim doğumuza düşer
Durmaz akar özün yayla

Der Mehmet Türk hizmet ehli
Uğramasın hakkın kahri
Kâmindir başın da aklı
Menşur olur Uzunyayla

GUZELE

Ben güzele güzel demem
Dost halinden bilmeyince
Güzelden irak olmam
Vadem yetip ölmeyince

Bahar ayı hoş olmamı
Yayla gülleri bitince
Bahçeler şeref bulmamı
Dalda bülbüller ötünce

Ben yaylaya yayla demem
Güzeller ev tutmayınca
Yaylada güzel eğlenmez
Mor menevşe bitmeyince

Ben pınarı methedemem
Güzeller su içmeyince
Yaylalarda şeref bulmaz
Güzel konup geçmeyince

Herkese meyil verilmez
Anlayıp bilinmeyince
Âhu zarla günü geçer
Yiğit eşin bulmayınca

Der Mehmet Türk yâr acısı
Yürekten çıkmaz sancısı
İlacının birincisi
Kurtulamam ölmeyince

GUZELE

Bahar ayı dedi durmadı coştı
Sanki bahçesinden bülbüller uçtu
Aramız uzadı yollar dolaştı
Gönülü engine getiremedim

Durmaz enginlerde gönül havada
Akış vaziyeti yoktur civada
Bazı dağda gezer, bazı ovada
Daim bir karara götüremedim

Bazı pek yükselir havada uçar
Güzelle yaylaya beraber göçer
Bazı da herkesten göçünü seçer
Gönülü bir yola yatıramadım

Mehmet Türk de derki bir karar durmaz
İlk baharda yayla çiçeği solmaz
Bin nasihat etsem birinden almaz
Gel dediğim yere getiremedim

Çocukluk Hâtıralarından

Behçet GÖKHAN
Lise V. A

«Bey mi diyelim, efendi mi» (1)

— Âferin oğlum ; sana bundan sonra Behçet Bey mi diyelim, Behçet efendi mi ?

Alfabemizin (2) son kısımlarından bir parçayı yüksek sesle, pürüzsüz tane tane, hattâ biraz da acele okumuş, Hocamızdan bir «âferin» almış-tım. Şimdi içi gülen gözlerini bana dikmiş, hafif sallanan başını uzatmış ak ve top sakallı bu ihtiyar adam beni, birdenbire içinden çıkamıyacağım bir sualle karşı karşıya bırakmıştı.. Bir an düşündüm... Bütün arkadaşlarımın bana baktığını hissediyordum. Yavaşça başımı sağa döndürdüm... Yanımda emektar hizmet-kârımızın benden bir yaş büyük kızı oturuyordu. İmdat isteyen gözlerle ona baktım.. Gülp duruyordu.. İçim-

den «kötü kız» dedim. Ne olacak işte, annemin hakkı var : « Besleme değil mi, şımarık olur».

Ayakta durmaktan bacaklarım acı-mıştı sanki. Aklıma ânî bir fikir geldi :

« — Şey.. Şey efendim » dedim. «Behçet Bey!»

Öyleya ; bana kimin oğlu olduğumu sordukları zaman hemen cevap verirdim :

« — Binbaşı Behçet Bey'in torunu-yum ! »

Madem ki O'na «Behçet Bey» de-mişlerdi. Ben niçin «Bey» olmayayım? Hem Hocamız da bana bey mi, efendi mi diyelim ? » diye sormamış mıydı ! Yüksek sesle tekrarladım :

«—Behçet Bey, Efendim ! »

Bütün arkadaşlarım gülüştiler.

GUZELE

Ben sandım yıldızlar başı
Havalanma hümma kuşu
Mihnet olma bize karşı
Bu da gelir yolunuzdan

Sandımki yayla çiçeği
Sineme vurdu bıçağı
Böglolmaz sözün gerçeği
Yalan sadır dilinizden

Bilirim yaratan birdir
Dostum kendini bildir
Anladım leblerin baldır
Bir su içem gölünüzden

Âşıkım zülfün teline
Merhamet eyle kuluna
Düşmüşem senin ko'una
Sürme beni kolunuzdan

Âşıkım söylüyor candan
Yemem seni kaçma benden
Gülü ayıran dikenden
Kokulayım gülünüzden

Der Mehmet Türk dünya fani
Bizden evve' gelen hani
Koyverem ava şahini
Bir av tuatm kolunuzdan

Dershane başıma yıkıldı zannettim. Herhalde kıpkırmızı olmuştum. Gölgeğimin vücuduma yapıştığını hissediyordum. Başım göğsüme düşmüştü. «Kötü kız» öyle gülüyordu ki, sanki bütün kahkahalar ondan çıkıyordu. Sonra beni de bir yandan dürtüştürüyordu. Sıranın içinde hızla bacağına bir tekme savurdum. Gözlerim dolmuştu. Kulaklarım uğulduyordu.

Derviş Hoca — O'na hep böyle söylerlerdi-çocuklara :

«— Susun!» diye haykırdı. Bütün sesler kesilmişti. Yalnız «Kötü kız» kızmış söyleniyordu. Hocamız başını elleri içine aldı. Uzun uzun okşadı.. Birdenbire boşandım.. İlk defa böyle bir kalabalık içinde bulunuyordum ve onlar benimle alay etmişlerdi. Biraz nazlı büyütülmüş bir çocuk olduğumdan mı bu bana pek dokunmuştu. Sonra ben ne yapmıştım ki.. Hiç biri okuyamamışken, alfabeyi en güzel okumuş ve Hocam'ın sualine uygun bir cevap vermiştim... Bunda gülünecek ne vardı sanki?.. «Onların hiçbirini sevmiyeceğim, hiçbiriyi arkadaş olmayacağım» diyordum içimden.. «Okuyuşumu kıskandılar. Oh olsun daha yazımı görmediler, ezber-

den bir damla suyun hikâyesi» (3) ni de söyleyeceğim.!

«— Behçet Bey oğlum niçin ağlıyorsun, ağlama !.. Arkadaşların seni sevdikleri için güldüler. Haydi dışarı çık, yüzünü yıka. Hiç Bey'ler ağlar mı?.. Bak sen de büyükbaban gibi kocaman bir bey olacaksın. Haydi bakalım oğlum kalk!»

O günden sonra, Kayseri'ye gelmemize kadar geçen iki ay içinde Derviş Hoca bana daima «Behçet Bey oğlum» dedi. Ve bugün torunlarının çocuklarını görmüş olarak dolaşan, o hayli çökmüş muhterem ihtiyara her rasladığımda elini öperken :

«— Estağfurullah, estağfurullah .. Tanıyamadım efendi oğlum, kimsin?» diye sorar. Sonra buruş buruş olmuş yüzünde tatlı bir tebessümle :

«—Ha !.. Aferin Behçet Bey oğlum maşallah maşallah... Kocaman olmuşsun..» diyerek dua eder.

(1) 1935 senesi, Talas bucağında okulda öğrenci iken

(2) Bu alfabe o yıl değişmiş, yenisi bundan iki yıl evveline kadar okutulmuştu. Şimdi üçüncüsü zannettiğim bir yeni alfabe okutulmaktadır.

(3) Okuma kitabında bir kıraat parçası.

Interurban Expres Kumpanyasının, Wescote Acentası memuru Mike Flannary yumruğunu sıktı. Mr. Morehouse'un hiddetinden dili tutulmuştur. Aralarındaki sabun sandığına yerleştirilen iki tane alaca domuz marul yemekteler.

Mike Flannary, «Onları seviyorsanız, ya ücretini verir alır, veyahut vermez hırakırsınız.» dedi. «Kanun kanundur. Mr. Morehouse, Mike ondan dışarı çıkamaz.»

Mr. Morehouse bağırarak «Budala ahmak ! «Bunu anlamıyor musunuz Sizin kendi tarifenizi? Ehli domuzun herbiri 25 sent.» Sesinin tonunu değiştirerek. Sert ve keskin «Ehli domuz 25. İki tane 25; eder 50. Bunu anlamıyor musunuz?»

Mike Flannary tarifeyi alıp baktıktan sonra, alaylı bir şekilde «50 sent alamam» dedi. «İşte tarife, rica ederim! Burada yazılı en yüksek tarifeyi tatbik ederim. Müşterinin isterse şikâyet hakkı vardır. Ehli veya yabani olabilir. Şu kanaatteyim ki: Franklin ile Wescote arasında taşınacak domuzun ücreti 30 senttir.

Mr. Morehouse, «Zavallı cahil yabancıl» dedi. «O, tarife, yalnız âdi domuzlar için ehli domuzlar için değil.»

Flannary, «Domuz domuzdur, cinsiyetine olursa olsun tarifiede fark etmez, Mr. Morehouse.»

Mr. Morehouse, «Tarifiede yanıyorsunuz. Vaziyeti Müdürlüğe bildireceğim. 50 sent alıncıya kadar domuzları muhafaza et. Eğer onlardan

birinin bir kılına ziyan gelecek olursa.....» dedi.

Mr. Morehouse gittikten sonra, sükûnet Flannary'yi sadık bir uşak yaptı. Sandığı kaldırıp yerine koydu.

Mr. Morehouse öfkeyle eve gitti. Sabırsızlıkla domuz beklemekte olan oğluna bile bir şey söylemeyecekti. Ayağına eşige basar basmaz, karısına kâğıt kalem getirmesini söyledi. «Ben, o, deli İrlandalı ile hesaplaşacağım. Müdürlük mektubumu aldığı vakit, o, kendisine yeni bir iş arıyacak.»

Mr. Morehouse'un bir hafta sonra aldığı maktupta, «Franklin ile Wescote arasında taşınan domuz tarifesi hakkında ki şikâyet dilekçeniz alınmıştır. Aidiyeti dolayısıyla, Şikâyet Dairesine yazınız» deniliyordu.

Mr. Morehouse altı sahife tutan yazısını Şikâyet Dairesine yolladı. Bir kaç hafta sonra aldığı cevapta: «Dilekçeniz tetkik edilmiştir. Tarife işleri Müdürlüğüne yazınız» denmekteydi.

Mr. Morehouse, Ansiklopediden, domuzların karakteristiği ve sistematik cinsiyet tahlilini yaptıktan sonra, Tarife İşleri Müdürlüğüne yeniden bir mektup yolladı.

Tarife Dairesi Reisi, ayağı masanın üzerinde, esneyerek, gelen mektuba bir göz attı. «Miss Kane» dedi. «New Jersey, Wescote Acentasına bir sor bakalım ehli domuz ücreti neden tatbik edilmemiş.»

Kâğıda tekrar baktı. «Ha... Ehli domuz.» «Aradan geçen zaman zar-

finda bunlar aklıktan ölür, domuzların sıhhatini de bildirmesini ilâve ediniz.»

Flannary mektubu aldığı vakit başını salladı. «Sihhatini bildir!» diye kekeledi. «Aceba Kâtibe ne demek istiyor?» «Domuzların sıhhatleri yerinde. Ben baytar değilim. Belki bir doktor çağırıp nabzına baktıracağım.»

Rapor yapmadan önce domuzlara bir daha baktı. Ve Tarife Dairesine şöyle bir mektup yazdı: «Size, evvelce bildirmiş olduğum gibi, domuz domuzdur. Çünkü onlar domuzdur. Tarifede açıklandığına göre, siz, domuz domuz değildir deseniz bile, yine domuzdur. Benimle şaka etmeyiniz. sıhhatleri yerindedir. Sizin de onlar gibi sıhhatte olmanızı dilerim.

Hamış: Şimdi sekiz oldu.

Hamış: Yedikleri lahana için 2 dolar verdim. Aynı hesaba yazayım mı?

Mr. Morgan, mektubu alınca güldü. «Flannary haklıdır domuz domuzdur. Buna bir emir veremem» dedi. Miss Kane mektupla bir tarife yolladı.

Liste No. A, 6754, domuz sevki için, Madde 83, Acentalar umumî tarifesi. Bütün ücretler buna göre tahsil edilecek.

Flannary, ertesi günü bunu aldı. «Ben buna göre hareket edip, Mr. Morehouse'dan iki tane 25 sent alacağım. Aceba, Mr. Morehouse kâtibinin tanıdığını ki» diye söylendi.

Flannary, doğruca Mr. Morehouse'un evine gitti. Mr. Morehouse, Flannary'i görünce «Ah, ha: nihayet dediğime geldin mi hani sandık?» dedi. «Hayır dedi domuzları getirmedi. Yedikleri lâhana bedeli olan 2,25 doları istemeye geldim, Verecek misiniz?»

Bu sözü işiten Mr. Morehouse, kapıyı şiddetle Flannary'nin yüzüne çarptı. Flannary, dik dik kapıya baktıktan sonra «Vermek istemediğin parayı, senden almasını bilirim» diye söylendi.

Tarife Dairesi Şefi Mr. Morgan, meseleyi Müdüre danıştı. Müdür de bu işe fazla ilgi gösterdi, ve «tarife nasıldır.» diye sordu. Morgan da «Âdi domuz 30, ehli domuz 25 senttir» dedi. Müdür. «Şu halde taman.» Mr. Morgan, «Ben de sizinle hem fikirim. İki sınıfa ayrılan bu domuzlardan ikincisi daha çok tavşana yakın bir cinstendir. Bunu Profesör Gordon'a bir soralım» dedi.

Profesöre bir mektup yazdılar. Profesör, sağdan soldan nümunelik hayvan toplamakla o kadar meşguldi ki, kendisine gönderilen bu mektubu birkaç ay sonra alabildi.

Müdür, Mr. Morehouse domuzları çoktan unutmuşlardı. Fakat Flannary hiç unutmadı. Günün hemen hemen yarısını domuzlarla geçirdi.

Uzun müddet sonra Prof. Gordon mektuba cevap verdi. Mektupta Ehli domuz olduğu bildiriliyordu.

Mr. Morgan'ın, Flannaryden aldığı mektupta: «Unutulan domuzlar 32 tane oldu. Dairemin ahır olmasını istemezseniz bir kısmının satılmasına müsaade ediniz.» diyordu.

Flannary, domuzlara bakıp mırıldandı. Yerleri o kadar daralmıştı ki dairenin arka tarafını 6 metre genişletmek mecburiyetinde kaldı. Bir ay sonrada 160 tane olduğunu yukarıya bildirdi.

Flannary tafsilat isteyen Mr. Morgan'a «Allah aşkına benim deli olmamı isterseniz bir kısmını satayım.» dedi. Mr. Morgan'da, telle «hiç domuz satma diye» cevap verdi.

Müdür, Morgana, Profesörden aldığı mektuba dayanarak keyfiyeti müfettişliğe bildirdi.

Müfettişlik, hususî formaliteleri müteakip, Flannary'e her bir domuzdan 25 er sent alarak domuzların sahibine verilmesini emretti.

Flannary, emri aldıktan sonra bütün gün domuzları saymakla meşgul oldu. Yukarıya yazdığı 160 domuz,

şimdi 800 olmuştu. Derhal müfettişliğe 160 tane bildirdiği domuzların 800 olduğunu ve 64 dolar lahana parası verdiğini bildirdi. Bu iş için de bir çok mektup gitti geldi. Ve 160 ile 800 domuz ve 64 dolar yem bedeli bir türlü halledilemedi.

Şimdi Flannary'nin dairesi o kadar daralmıştı ki zorla iş yapıyor. Ve iki uşak da daima domuzlara bakmakla meşgul. Bir gün önce saydığı domuzlar bir gün sonra 8 tane daha doğurmuştu.

Müfettişlik 800 domuzun ücreti ile yemiş oldukları 64 dolar lahana bedelinin tahsili için emir verdi.

Flannary, bu arada geçen müddet zarfında 4064 olan domuzlara dairede üst üste parmaklık yapmakla uğraşıyordu. Çünkü hergün biraz daha çoğalıyordu.

Flannary, o kadar meşguldu ki gelen mektupları zamanında açamıyordu. Yukarıdan mektup ve telgraf bir birini takip ediyor çiftinden 50 sent alınarak domuzların sahibine verilmesi bildiriliyordu. Son teli alır almaz doğruca Mr. Morehouse'un evine koştu. Kapının önüne geldiği vakit, birden bire durdu. Kapıda «Boş» levhasını görmüştü. Geri dönüp daireye geldiği zaman 9 domuz daha dünyaya gelmiş. Yeniden Mr. Morehouse'ı aramaya başladı. Morehouse sadece evden çıkmamış aynı zamanda şehirden bile gitmişti.

Bu seferki dönüşünde 206 daha fazla domuz vardı.

Müfettişliğe telle, Morehouse'un kasabadan gittiğini ve adresinin meçhul olduğunu bildirdi. Teli alan me-

mur domuzların merkeze gönderilmesini yazdı.

Flannary altı uşak bulup, kendisi de beraber çalışarak kafes yapmaya başladı. Her gün Wescote'dan Franklina domuz seli akıyordu. Hafta sonunda 280 sandık domuz yüklediler. Bir hafta zarfında tekrar 704 domuz daha doğmuştu.

Flannary, «Ardiyeler doldu, domuz sevkياتını durdur» diye gelen tele «Durduramam» cevabını verdi.

Ertesi gün ilk Posta ile gelen müfettiş, trenden indiği zaman, bir vagon dolu, diğer birisine de, dairesinde caket ve yeleğini çıkarmış olan Flannary'nin sepetlere yerleştirdiği domuzları taşımakta olan çocukları gördü.

Flannary, odaya giren müfettişe kızgın kızgın baktıktan sonra «Bir vagon kaldı» dedi.

Hayır efendim «Bundan sonra cinsiyeti ne olursa olsun ucuz tarifeyi tatbik edeceğim. Kanun kanundur. Fakat yaşamak gerek. — Bir at, ehli domuz—bir arslan, ehli domuz — Bir yaban keçisi, ehli domuz — hepsi 25 sent.»

Son domuzları taşıyan çocuk boş sepeti yerine koyduğu zaman, eski neşesi yerine gelen Flannary, «Çok şükür» dedi «fena değil» ya deminki domuzlar fil olsaydı ne yapardım.

[1] Domuz domuzdur adlı eser, bundan kırk sene evvel yazılmış ve herkes tarafından okunmuştur. Ellis Parker Butler, yazdığı bütün eserlerini hayattan almıştır.

Reader's Digest mecmuası yaptığı bir ankette, okuyucuları Domuz domuzdur hikâyesini sabırsızlıkla beklediklerini bildirdiler.

Sailoğlu'nun Bir Deyişi

Kayserimizin bağrında yükselen ak ve ağır başlı Erciyes'in adını taşıyan Halkevimiz dergisi, ululuğun haşmetli bir sembolünü de adında yaşatmakla sevinçli ve taşıdığı bu ada lâyık bir hale gelerek ona doğru çıkmaya ve yükselmeye çalışması ne büyük zevki ve yaygın eteklerinden gümüş taçlı başına kadar her yönünde yaşamış ve yaşayan kıymetleri ondan bir parça olarak tanıtma ve belirtme en büyük ödevidir.

Halkevleri dergileri arasında, kendi çapında bir kıvılcım olarak ışık halinde Erciyesin yakasında parlamak, ulaşılmaz yüceliği karşısında Erciyes'e bir şükran nişanesi olmak dergimizin amaçların belirli kalan arzumuz cümlesindedir,

Erciyesin saf ve sağlam havasında nice kıymetler ve değerler yetişmiştir. Bunları dergimiz Erciyes'te yaşatmak, mahallî kıymetlerin bilhassa aksettirilmesi prensibini her zaman gözönünde tutan çalışmalarımız için bir vazifedir. Bugün bir kelime yarın bir taş parçası, öbürgün bir halk şairi... bu sahadaki gayretlerimize ve faaliyetlerimizi mevzu olacak şeylerdir.

Her çıkışında biraz daha çeşitli ve mahallî renge bürünerek — karınca karınca—çıkma arzusunun, üzerimize aldığımız görevin mahiyetini; fazla zekâ eseri istemeyen anlayışla ve yürüme zevki ile geliştirmeye çalışmak-

ta ve bunu zamanın da verdiği araştırma fırsatı ile, ilerletme yolunda bulunmaktayız.

Böyle araştırma sonucu olarak elde edilen kıymetli bir me haz elimize geçmiştir. Burada bu zamana kadar ismi halk edebiyatı antolojilerine girmemiş şairlerin ve tanınmış halk şairlerinin yayınlanmamış koşma ve deyişleri vardır. Bu defa yerimizin müsadessizliği yüzünden bu kaynaktan Afşar şairlerinden Sailoğlu'nun güzel bir koşmasını veriyoruz.

Sailoğlu'nun ne zaman doğduğu ve ne zaman yaşadığı hakkında bu gün elimizde kesin bir bilgi bulunmakla beraber, kaynaktaki koşmanın el yazısı altındaki 126 tarihine bakılacak olursa bu şairin, koşmayı defterine yazan adamın yaşı da düşünülerek bundan en az yüzelli sene önce yaşadığı kestirilebilir. Bununla beraber bu hususu esaslı şekilde aydınlanmasını üzerine almış Lulunan ve bununla uğraşan arkadaşımız, araştırmalarını derinleştirerek müsbet bu sonuca vardığı takdirde o zaman ayrıca bir malûmatı yine bu sütunlarımızda yayımlayacağız.

Sailoğlu'nun, şimdi adını hatırlayamadığım bir şairi

Sunar bir memnu-u câmi
Bir tehi peymaneden sonra
Felek dilşad eder amma
Ehli dili neden sonra

.....
şiiirine nazire gibi olan bu koşması aşığıdadır.

1947 Yılı C. H. P. Sanat Mükâfatı Piyes Müsabakasına Katılma Şartları

- 1 — C. H. P. Sanat mükâfatı Piyes müsabakalarına katılmak isteyen Piyes yazarlarının eserlerini 1947 yılı Ocak ayının 15 ine kadar Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine vermiş olmaları veya bu eserleri bu tarihe kadar teahhütlü olarak postayla göndermiş bulunmaları şarttır.
- 2 — Eserler eğer basılmış değilse, kâğıdın yalnız bir yüzüne yazılmış olmalı ve iki nüsha olarak gönderilmelidir.
- 3 — Müsabakaya 1940 yılından sonra yazılmış ve basılmış veya basılmamış, oynanmış veya oynanmamış yalnız telif eserler kabul edilecektir.
- 4 — Gönderilen eserlere rumuz konmayacak, sahiplerinin açık isim ve adresleri bulunacaktır.
- 5 — Müsabakada birinci gelene 3.000 ikinci gelene 2.000 ve üçüncü gelene de 1.000 lira mükâfat verilecektir.
- 6 — Eserleri tetkik edecek olan jüri heyeti, C.H.P. Genel Sekreterliğinin müracaatı üzerine İstanbul Üniversitesi, Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Devlet Konservatuvarı ve İstanbul Şehir Tiyatrosundan seçilecek 3 er zat ile C.H.P. Genel Sekreterliği tarafından bu alanda tanınmış şahsiyetler arasından doğrudan doğruya seçilecek 3 zattan müteşekkil olacaktır.
- 7 — Müsabaka neticesi 23 Subat 1947 pazar günü ilân edilecektir.
- 8 — Müsabakada derece kazanan eserleri bastırmak, Halkevlerinde ve Halkodalarında temsil ettirmek hakkı C.H.P. Genel Sekreterliğine ait olacaktır. Yazarı isterse eserini Halkevi dışında temsil ettirebilir.

KOŞMA

Şu yamaçki duran dilber
Gelir amma neden sonra
Bizi zemmeyliyen diller
Çürür amma neden sonra

Halk saklasın seni kazadan
Ne kaçarsın ben gedadan
Şimdi rakipler hûdadan
Bilir amma neden sonra

Bak şu dilberin boyuna
Hiç babal olmaz boynuna
Sünüp âşıkın koynuna
Girer amma neden sonra

Sailoğlu ister dediğin
Baş komaz beyler dediğin
Deli gönül dilediğin
Bilir amma neden sonra.

**

Yurdum Gibi

Ne kadar güzelsin hemde ne kadar
Seni seyretmeye hiç kanamıyom
Her gülümseyişin başka bir bahar
Benim olduğuna inanamıyom.

Ateşe can atan bir putperestim
Sana tapınarak kül olmak kastım
Nideyim sevgilim sarhoşum, mestim
Aşk rüyana daldım uyanamıyom.

Her müzik, her şiir, her renk ve ıtır
Sanki gönüllere seni tanıtır
Nolur şu Çılgını yak, erit, bitir
Gayri bu sevgiye dayanamıyom.

Çılgın

ilân

1947 Yılı C. H. P.
Sanat mükâfatı
Müsabakası

- 1) C. H. P. Genel Sekreterliğince bir Piyas müsabakası açılmıştır.
- 2) Bu müsabakaya 1940 yılından sonra yazılmış ve basılmış veya basılmamış, oynanmış veya oynanmamış yalnız telif eserler kabul edilecektir.
- 3) Müsabakada birinci gelene 3.000 ikinci gelene 2.000 ve üçüncü gelene de 1.000 lira mükâfat verilecektir.
- 4) Bu müsabakaya katılma şartnameleri, C.H.P. Genel sekreterliğinden ve bütün Halkevi Başkanlıklarından alınabilir.

İmtiyaz Sahibi
Raşit Bener

Yazı İşleri Müdürü
Kâzım Özyedekçi

Yıl Mayıs - Haziran Sayı
4 40 - 41

Yıllığı : 180 Kuruş
6 Aylığı : 90

Değerli yazılara sayfalarımız
açıktır.

Basılmıyan yazılar
geri verilmez.

Basıldığı Yer
Erciyes Matbaası - Kayseri

ERCİYESE HASRET

Erciyes aşılmaz yüksektir başın
Herşeyden üstündür toprağın taşın
Cana can katar yazın ve kışın
Dünyada bulunmaz eşin Erciyes.

Yolun düşüp seni bir gün görürsem
Toprağına yüz sürmeden ölürsem
Atlas dibaglardan kefen bürünsem
Dünyada yaşadım demem Erciyes.

Senin adın dört kıt'aya şan verir
Karın suyun kansızlara can verir
Altay, Ağrı eteğinde can verir
Burca burca kokar gülün Erciyes.

Zirvene tırmanan ediyor aman
Dört mevsimde kalkmaz başından duman
Ali dağı, Tekirin kışı pek yaman
Yücelerden yücedir başın Erciyes.

Birzamanlar başın durmaz yanardı
Suyundan bir yudum içen kanardı
Her dertli senden derman arardı
Ağrı sızı dindirir havan Erciyes.

Gökcü, Sakar, Beş kuyulu bağların
Dünyada nam alır Hasan dağların
Herşeye bedeldir çağlayanların
Başından eksilmez karın Erciyes.

Yıkansaydım Gökcü kuyu suyundan
Üzümün dermedim Sakar bağından
Yolum uzak düştü Çiçek dağından
Bir gün olur kavuşuruz Erciyes.

Her pınardan durmadan zembem akar
Kayseri, Develli hep sana bakar
Yılda binbir kişi zirvene çıkar
En küçük kolundur Elbiz Erciyes.

Yılanlı dağ, yeşil bağın Belendik
Dört yanında avcılar avlarlar keklik
Dünyada sana yaraşır mertlik
Seni gören adın över Erciyes.

Develinin Zile Köyünden
Mehmet Tunçer

Halkevleri Dergileri

HALKEVLERİNİN ADI	DERGİNİN ADI	KAÇ GÜNDE BİR ÇIKTIĞI
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	"
Amasya	Yeşilirmak	"
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Artvin	Çoruh	"
Bafra	Altınyaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	"
Bursa	Uludağ	Üç aylık
Burdur	Ülker	Aylık
Denizli	İnanç	"
Diyarbakır	Karacadağ	"
Elâziğ	Altan	"
Eskişehir	Halkevi	"
Giresun	Aksu	"
Isparta	Ün	15 günlük
İzmir	Fikirler	Aylık
İstanbul Eminönü	Yeni Türk	"
" "	Halk Bilgisi Haberi	İki aylık
İstanbul Halkevleri	İstanbul	15 günlük
Kayseri	Erciyes	Aylık
Kars	Doğuş	"
Konya	Konya	"
Manisa	Gediz	"
Mersin	İçel	"
Merzifon	Taşan	"
Milâs	Yeni Milâs	"
Muğla	Muğla	"
Niğde	Akpınar	"
Niksar	Ülker	"
Samsun	19 Mayıs	"
Sinop	Dıranaz	"
Sivas	Yayla	"
Trabzon	İnan	"
Yozgat	Bozok	15 günlük
Zonguldak	Karaelmas	Üç aylık

Fiatı 25 Krş